

Warszawska Droga Świętego Jakuba Większego Apostoła

Cz. 1

Warszawa – Piotrków Trybunalski

Motto:

Jeśli ktoś idzie do Santiago

A pomija Zbawiciela

Ten czci sługę

A nie Stworzyciela

(wolnym tłumaczeniu słowa umieszczone w katedrze w Oviedo na początku najstarszej Drogi
– Camino Primitivo)

Przewodnik dla Pielgrzymów i Turystów

Warszawa 2021

Autorzy:

tekst: Jerzy Grzegorz Kazimierczak z pomocą

Piotra Antoniaka, Roberta Fedorowicza, Katarzyny Gabryszewskiej, Marka Jaworskiego, Piotra Michalaka, Piotra Plizgi, Stanisława Pytlińskiego,

Warszawska Droga Świętego Jakuba

Wprowadzenie

Minęło 30 lat od ogłoszenia Aktu Europejskiego przez Jana Pawła II, w którym wezwał, aby Europa odnalazła swoje stare drogi pielgrzymkowe. Goethe powiedział, że kultura europejska wyrosła na drogach pielgrzymkowych. Jednymi z najważniejszych dróg pielgrzymkowych w Europie są Drogi Świętego Jakuba Starszego – *Camino de Santiago*, które po odkryciu grobu Świętego Jakuba na Polu Gwiazd w Galicji, budowane były od IX w. ze wszystkich stron Europy do Santiago de Compostela.

Papieski apel rozpoczyna proces odradzania ruchu pielgrzymkowego i odbudowywanie Dróg. Początkowo w Hiszpanii, ale niewiele później dołączyły drogi francuskie i niemieckie. Od 2005 r. w Polsce powstają Bractwa Świętego Jakuba i Stowarzyszenie Przyjaciół Dróg Świętego Jakuba w Polsce. Organizacje te stawiają przed sobą zadania odtworzenia przebiegu i odbudowy polskich dróg, po których od średniowiecza Polacy chodzili do grobu Apostoła Jakuba. Za szkielet polskich dróg przyjmujemy linie łączące kościoły pod wezwaniem św. Jakuba Większego oraz średniowieczne szlaki handlowe. Oznakowano już i zaopatrzone w przewodniki ponad 6000 km polskich dróg. Ok. 1000 km jest w fazie projektów na różnych etapach opracowania.

Z Mazowsza do Santiago de Compostela pielgrzymi ruszyli już w XIV w. Jednak nie wiadomo, którą szli. Proponujemy dwie drogi wychodzące z katedry pod wezwaniem Męczeństwa Świętego Jana w Warszawie. **Mazowiecka Droga Świętego Jakuba** – biegnąca północną stroną Wisły przez Tarchomin, Zakroczym, Czerwińsk, Płock do Dobrzyń nad Wisłą, tu przechodzi w Drogę Dobrzyńsko-Kujawską, która doprowadza do Drogi *Camino Polaco* idącej do Zgorzelca gdzie wprowadzi w sieć dróg niemieckich.

Druga biegnąca na zachód – **Warszawska Droga Świętego Jakuba** – przez Ożarów, Rokitno, Błonie, Niepokalanów, Szymanów, Miedniewice, Skierniewice, Krzemienicę, Studzianę, Inowódz, Piotrków Trybunalski, Dąbrowę Zieloną prowadzi do Częstochowy. Z Częstochowy Drogą Jasnogórską wiedzie do Sączowa, gdzie spotyka prastarą Drogę *Via Regia* powiązaną z drogami czeskimi i niemieckimi, a przez nie z drogami francuskimi i hiszpańskimi.

Z Siedlec prowadzi do Warszawy **Wschodnio-Mazowiecka Droga Św. Jakuba**, której kontynuacją są obie powyżej wymienione drogi. Wiedzie ona przez Przesmyki, Loretto, Jadów, Radzymin do katedry św. Jana w Warszawie.

Od granicy polsko-litewskiej w Ogrodnikach wychodzi wspomniana Droga *Camino Polaco* od której, przy klasztorze wigierskim na południe odbija **Podlaska Droga Św. Jakuba** (Wigry-Zuzela), przechodząca przez rodzinną miejscowość bł. Jerzego Popiełuszki. Jej kontynuację stanowią

Prymasowska Droga św. Jakuba (Zuzela miejsce urodzenia bł. Prymasa Stefana Wyszyńskiego - Sadowne), **Via Libertatis – Droga Wolności i Niepodległości** (Sadowne – Ossów) oraz **Droga św. Jakuba – Cudu nad Wisłą** (Radzymin – Ossów – Katedra Polowa WP w Warszawie).

Trzecia droga jakubowa wychodząca z Warszawy to kierująca na południe **Świętokrzyska Droga św. Jakuba**. Wychodzi z Katedry Polowej WP w Warszawie i prowadzi przez Górę Kalwarię, Czernsk, Warkę, Świerże Górne, Skaryszew, Wąchock, Święty Krzyż do Kotuszowa, gdzie łączy się z Małopolską Drogą św. Jakuba idącą do Krakowa i wspomnianej drogi *Via Regia*.

Staraniem sympatyków Dróg św. Jakuba z Warszawy i Mazowsza było zapewnienie Pielgrzymowi Jakubowemu możliwości, wzorem średniowiecznym wyjście z własnego domu i siecią dróg Jakubowych, przez całą Europę dojść do grobu Świętego Jakuba w Santiago de Compostela. W celu ułatwienia proponujemy również dzielenie drogi na mniejsze odcinki i przechodzenie ich w dowolnym czasie.

Buen Camino

Przebieg Warszawskiej Drogi św. Jakuba

Warszawska Droga św. Jakuba łączy ze sobą kościoły św. Jakuba – w Warszawie na pl. Narutowicza, Rokitnie, Skierniewicach, Krzemienicy i Piotrkowie Trybunalskim. Biegnie szlakiem sanktuariów – Miłosierdzia Bożego (Ożarów), Matki Bożej Opiekunki Prymasów (Rokitno), Matki Bożej Wszechpośredniczki Łask i św. Maksymiliana (Niepolakanów), Matki Bożej Jazłowieckiej (Szymanów), Świętej Rodziny (Miedniewice), Świętej Rodziny (Stuzianna) i św. Anny (Smardzewice). Po drodze zwiedzać możemy pozostałości osadnictwa średniowiecznego w Błoniu, Starej Rawie, Kurzeszynie, Inowłodzu. Zobaczymy zabytki architektury romańskiej w Inowłodzu, sakralnej architektury drewnianej w Boguszycach i Starej Rawie oraz liczne kościoły zbudowane w okresie od XII do XX wieku. Droga prowadzi przez trzy Parki Krajobrazowe – Bolimowski, Spalski i Sulejowski, dolinami nizinnych rzek Utraty, Rawki, Pilicy i Korabiewki.

Etap 1 – 5 km			
Warszawa - Katedra św. Jana Chrzciciela	0,0 km	0,0 km	K, z
- Kościół Wszystkich Świętych	2,0	2,0	K
- Muzeum Powstania Warszawskiego	1,0	3,0	Z
- Parafia św. Jakuba (Ochota)	2,0	5,0	s, k, z
Etap 2 – 16 km			
- Stacja kol. Warszawa Włochy	6,0	11,0	s,
Ożarów – sanktuarium Miłosierdzia Bożego	10,0	21,0	Sa, s, n, res
Etap 3 – 30 km			
Stacja kol. Płochocin	6,0	27,0	S
Rokitno – sanktuarium MB Wspomożycielki Prymasów, dawniej św. Jakuba	3,0	30,0	KJ, Sa, n, z
Błonie	4,0	34,0	s, k, z, res
Bieniewice	4,0	38,0	S
Regów	7,0	45,0	S

Niepokalanów	6,0	51,0	s, Sa, n, res
Etap 4 – 23 km			
Szymanów	8,0	59,0	s, Sa
Guzów	8,0	67,0	s, k
Miedniewice	7,0	74,0	s, Sa, n
Etap 5 – 30 km			
Kamionka	1,5	75,5	
Nowa Wieś	1,5	77,0	
Mogiła Żołnierzy Niemieckich	5,0	82,0	Z
Bolimów	6,0	88,0	s, k, z, res
Krzyż powstańców z roku 1863 r.	5,0	93,0	z, r
Budy Grabskie	4,0	97,0	R
Skierniewice, k. św. Jakuba	7,0	104,0	KJ, s, k, n, z, res
Etap 6 – 36 km			
Rawiczów	6,0	110,0	
Trzcianna	6,0	116,0	s,
Helenków	3,0	119,0	
Stara Rawa	2,0	121,0	k, s, z
Nowy Dwór	2,0	123,0	S
Wałucza	3,0	126,0	S
Kurzeszyn	2,0	128,0	k, s, z
Żydomicze	9,0	137,0	
Rawa Mazowiecka	3,0	140,0	Sa, k, s, n, z, res
Etap 7 – 35 km			
Boguszyce	5,0	145,0	k, z
Księża Wola	3,0	148,0	S
Podkonice Duże	1,0	149,0	
Zubki Duże	1,0	150,0	S
Krzemienica	2,0	152,0	KJ, z
Strzemeszna	2,0	154,0	
Mała Wola	4,0	158,0	
Zawady	3,0	161,0	
Rzeczyca	3,0	164,0	k, s, res
Łęg	3,0	167,0	S
Mysiakowiec	2,0	169,0	r, s
Stuzianna	6,0	175,0	Sa, s, n, z, res
Etap 8 – 12 km			
Mauzoleum Hubala	6,0	181,0	z, r
Inowódz	5,0	186,0	Sa, s, n, z, res
Inowódz – k. św. Idziego	1,0	187,0	k, z
Etap 9 – 16 km			
Brzustów	7,0	194,0	k, s,
Sługocice	3,0	197,0	R
Smardzewice	6,0	203,0	Sa, s, n, res
Etap 10 – 26,5 km			
Zapora – koniec	2,5	205,5	
Borki (zatoka)	2,5	208,0	R
Swolszewice D.	4,5	212,5	S
Bronisławów	2,0	214,5	S

Barkowice Mokra	5,0	219,5	R
Piotrków Tryb.	10,0	229,5	KJ, z, n, s, res
<p style="text-align: right;">KJ – kościół jakubowy, Sa – sanktuarium, k – kościół, z – obiekt zabytkowy, r - rezerwat przyrody n – nocleg, s – sklep, res – restauracja</p>			

Etap 1

Warszawa, Katedra św. Jana Chrzciciela – parafia św. Jakuba na pl. Narutowicza (ok. 5 km)

Po wyjściu z katedry p.w. Męczeństwa św. Jana skręcamy w lewo i ulicą Świętojańską

*Historia **parafii św. Jana** w Warszawie sięga XIII w. Pierwsza wzmianka o kościele pochodzi z 1339 r. W 1402 r. papież Bonifacy IX podniósł świątynię do godności kolegiaty. Kościół gotycki zbudowano w końcu XIV w. Trzeciego maja 1791 r. zaprzysiężono tu Konstytucję Majową. W 1798 r. świątynia została katedrą biskupstwa warszawskiego. Zniszczona została w czasie Powstania Warszawskiego i wysadzona przez wycofujących się Niemców. Ocalała tylko kaplica Baryczków z Cudownym Krucyfiksem z XVI w. Odbudowana w stylu gotyku nadwiślańskiego. W podziemiach grobowce książąt mazowieckich, Henryka Sienkiewicza, Ignacego Paderewskiego, Gabriela Narutowicza.*

Msze św. : niedziele i święta – 8.00; 9.30; 11.00; 12.30; 18.00; 19.00; 21.00; **dni powszednie** – 7.00; 8.00 (poza wakacjami), 9.00; 19.00

wychodzimy na plac Zamkowy z kolumną króla Zygmunta III Wazy. Po lewej stronie mijamy odbudowany Zamek Królewski. Po prawej reszta murów obronnych Warszawy. Przecinamy plac i kierujemy się do kościoła św. Anny. Kościół ten charakteryzuje mieszanina stylów od gotyckiego, przez barokowy do klasycystycznego.

***Kościół św. Anny.** Fundowany dla bernardynów w 1454 r. przez Annę z Olszańskich, wdowę po Władysławie III. Po pożarze w 1507 r. pozostała tylko gotycka część pełniąca obecnie rolę prezbiterium. Do niej dzięki funduszom Anny Radziwiłłówny dobudowano pozostałą bryłę. Po rzezi Pragi przez wojska Suworowa przeniesiono tu figurkę MB Loretańskiej z praskiego Domku Loretańskiego. Zachowało się barokowe i rokokowe wnętrze wykonane przez brata Walentego Żebrowskiego. Kaplica z relikwiami bł. Władysława z Gielniowa, patrona Warszawy.*

Wchodzimy w Krakowskie Przedmieście. Mijamy figurę **MB. Passawskiej** ufundowaną w XVII w. przez znanego warszawskiego architekta Józefa Szymona Bellotiego jako wotum za uratowanie jego rodziny od zarazy oraz za zwycięstwo Sobieskiego pod Wiedniem. Za nią budynek **Towarzystwa Dobroczynności Res Sacra Miser**.

Dalej po lewej widzimy pomnik **Adama Mickiewicza**, a w rogu placu - kościół seminaryjny p.w. Wniebowzięcia NMP i św. Józefa Oblubieńca Bogurodzicy.

***Kościół seminaryjny** został ufundowany przez króla Jana Kazimierza i prymasa Michała Radziejowskiego dla karmelitów bosych. Konsekrowany w 1701 r. Ołtarz główny jest dziełem Tylmana z Gameren. Czczone są tu dwie ikony – MB Różańcowej (Sobieskiego) i MB Dobrej Śmierci w szacie zdobionej owocami granatu.*

Za kościołem Pałac Prezydencki z pomnikiem Księcia Józefa Poniatowskiego oraz hotel Bristol. Po przejściu ul. Karowej mijamy pomnik Bolesława Prusa, pomnik Kardynała Stefana Wyszyńskiego i kościół Panien Wizytek

Kościół wizytek budowany od 1727 r. z fundacji Elżbiety z Lubomirskich Sieniawskiej i jej córki Zofii Czartoryskiej. Zdobiony elementami połączonego baroku i rokoka. Tu działali znani kaznodzieje – ks. Jan Zieja i ks. Jan Twardowski.

Wariant - Na wprost ciągnie się ul. Krakowskie Przedmieście. Po lewej znajdują się budynki Uniwersytetu Warszawskiego. Przez ozdobną bramę widać w dali gmach biblioteki uniwersyteckiej, za nim Pałac Kazimierzowski – najstarszy budynek na terenie (XVIII w). Widok przed nami zamyka bryła Pałacu Staszica, na jej tle pomnik Mikołaja Kopernika. Po prawej w dali kościół św. Krzyża, którym opiekują się księża misjonarze. Pierwsze wzmianki o parafii św. Krzyża pochodzą z 1510 r. Budowany z funduszy wdowy po rajcy warszawskim Marty Moller oraz księżnej Anny Mazowieckiej. Rozbudowany w formie krzyża w 1615 r. dzięki funduszom burmistrza Pawła Zembrzuskiego. Obecny kościół budowany wg projektu Józefa Szymona Bellotiego. W 1695 r. ukończono dolny kościół, po czym budowę kontynuowali Józef i Jakub Fontana w latach 1725 - 1737. W kościele umieszczono serce Fryderyka Chopina i serce Władysława Reymonta. Z kościoła św. Krzyża wracamy do ul. Królewskiej.

Naprzeciwno kościoła Wizytek Droga św. Jakuba skręca w prawo w ul. Królewską, którą będziemy podążali aż do jej końca. Po ok. 50 m wychodzimy na plac Marszałka Józefa Piłsudskiego. Po prawej pomnik Marszałka. Na wschodniej pierzei placu stoi Krzyż Papieski postawiony na pamiątkę pierwszej wizyty Jana Pawła II w Polsce w 1978 roku, w tym miejscu Papież wzywał Ducha Świętego. Blżej nas pomnik Prezydenta prof. Lecha Kaczyńskiego. Od strony północnej przestrzeń zamyka bryła Teatru Wielkiego. Pośrodku placu widać kolumny pozostałe po zburzonym przez Niemców w 1944 r. pałacu Saskim, pod nimi Grób Nieznanego Żołnierza. (1,5 km). Przechodzimy obok pomnika Ofiar Tragedii Smoleńskiej.

Poruszamy się południową stroną placu, ul. Królewską. Po lewej widzimy budynek Zachęty z Muzeum Sztuk Pięknych, a za nim kopuła kościoła ewangelicko-augsburskiego p.w. Św. Trójcy.

Kościół ewangelicko-augsburski Św. Trójcy w Warszawie wybudowany w latach 1777-1781 r. wg projektu Szymona Zuga. W trzecim balkonie widoczny jest witraż przedstawiający św. Jakuba Apostoła.

Dalej idziemy w kierunku zachodnim ul. Królewską. Po prawej stronie Ogród Saski. Przekraczamy ul. Marszałkowską i na pierwszym skrzyżowaniu skręcamy w lewo na plac Grzybowski z kościołem Wszystkich Świętych. Po prawej stronie zespół instytucji żydowskich (teatr, gmina, synagoga im. Małżonków Nożyków itp.). Tereny na północ i zachód od miejsca, w którym się znajdujemy w 1940 r. Niemcy zamknęły ogrodzeniem i utworzyli na nich getto warszawskie.

Getto Warszawskie – zamknięte 26.11.1940 r. Objęło 4,5 % powierzchni miasta, na której skupiono 37% ludności miasta (ok. 500 000 osób). Mieszkańców getta stopniowo wywożono do obozów zagłady. Gdy zapadła decyzja o ostatecznej likwidacji getta i pozostało 50-70 tys. osób,

19.04.1943 r. wybuchło **Powstanie w Getcie Warszawskim**. Powstanie prowadziły Żydowska Organizacja Bojowa i Żydowski Związek Wojskowy, przy wsparciu polskich organizacji - Armii Krajowej i Gwardii Ludowej. Zginęło ok. 7 000 powstańców, ok. 6 000 osób spłonęło, 50 tys. wywieziono do obozów zagłady. Na miejscu ruin getta Niemcy utworzyli obóz koncentracyjny *Konzentrationslager Warschau*. Na ul. Świętokrzyskiej w okolicy kościoła Wszystkich Świętych zaznaczono ślad po murach getta.

Kościół Wszystkich Świętych. Wzniesiony wg projektu Henryka Marconiego z fundacji Gabrieli Zabiegło w latach 1856-67. Zastąpił w czasie ostatniej wojny, tu ratowano Żydów, dzięki wydawaniu setek zaświadczeń np. chrztu uciekającym z getta. Po Powstaniu Warszawskim prawie całkowicie zniszczony. W kościele cztery obrazy Michaela Willmana pochodzące z klasztoru cystersów w Lubiążu. Na jednym z nich przedstawiono **ścięcie św. Jakuba**.

Po wyjściu z kościoła skręcamy w lewo i po ok. 200 m dochodzimy do ul. Jana Pawła II, tu kierujemy się w prawo, po ok. 200 m na światłach przechodzimy w lewo w ul. Grzybowską. Tą ulicą idziemy prosto ok. 1 km do ul. Towarowej. Po drodze obok budynku mennicy mijamy „maszynę do robienia pieniędzy”. Dochodzimy do ul. Towarowej i na wieży widzimy znak Polski Walczącej, gdyż w kompleksie budynków naprzeciwko nas znajduje się Muzeum Powstania Warszawskiego.

Powstanie Warszawskie – trwało od 1 sierpnia do 3 października 1944 roku. Walczyły głównie oddziały Armii Krajowej wspomagane przez ludność cywilną. Zginęło od 150 do 200 tys. osób. W oddziałach walczących zginęło 16 tys. członków AK zaś ponad 20 tys. zostało rannych. 500 – 550 tys. mieszkańców Niemcy wysiedlili, z czego 150 tys. do obozów koncentracyjnych lub do pracy w Niemczech. Lewobrzeżna Warszawa została zniszczona w 84%.

Muzeum Powstania Warszawskiego poświęcone walce mieszkańców miasta z niemieckim okupantem w 1944 r. Na terenie muzeum chwile modlitwy za powstańców należy poświęcić w kaplicy 108 błogosławionych męczenników polskich z czasów II wojny światowej, z freskami inspirowanymi sztuką bizantyjską, wykonanymi przez Mateusza Środonia.

Po wyjściu z muzeum wracamy na ul. Towarową i skręcamy w prawo w kierunku południowym, po 500 m przechodzimy obok starego Dworca Głównego z Muzeum Kolejnictwa i przez wiadukt nad torami kolejowymi docieramy do placu Zawiszy. Przechodzimy przez Aleje Jerozolimskie i skręcamy w prawo w ul. Grójecką naprzeciwko hotelu Sobieski. Idziemy dwa przystanki tramwajowe ul. Grójecką i dochodzimy do kościoła na placu Narutowicza. (0,7 km). Kościół jest popularnie zwany w Warszawie kościołem św. Jakuba i niewiele osób pamięta, że to parafia nosi imię tego patrona. Natomiast wezwanie kościoła brzmi Niepokalanego Poczęcia NMP.

Neoromański kościół zbudowano w latach 1910-39 wg projektu Oskara Sosnowskiego. Na łuku głównej nawy, po prawej stronie jest fresk „Ścięcie św. Jakuba” autorstwa Lecha i Piotra Grześkiewiczów (1972-82). Postać św. Jakuba występuje również w dwóch scenach na freskach w kaplicy po prawej stronie ołtarza.

Msze święte w niedziele i uroczystości (od IX do VI)

godz. 7:00; 8:00; 9:00; 10:15; 11:30; 13:00; 17:00 i 19:00 (studencka). **Msze święte w dni**

powседневnie (od IX do VI)

godz. 6:00; 7:00; 8:00; 9:00; 17:00 i 19:00. **Msze święte w niedziele i uroczystości (VII i VIII)** 7:00; 8:00; 9:00; 10:15; 11:30; 13:00 i 19:00; **Msze święte w dni powседневnie:** 6:00; 7:00; 8:00; 9:00 i 19:00

Etap 2

Kościół św. Jakuba – Ożarów

(ok. 16 km, od katedry 21 km)

Po wyjściu z kościoła św. Jakuba (p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP) skręcamy w prawo w ul. Barską. Idziemy aż do ul. Białobrzeskiej (w lewo), mijamy Halę Kopińską i przechodzimy na drugą stronę ul. Kopińskiej. Skręcamy w pierwszą przecznicę w prawo w ul. Lelechowską. Tu mijamy cerkiew i muzeum ikon.

Muzeum Ikon przy ul. Lelechowskiej otwarte: wtorek-sobota w godz. 12.00 – 17.00; niedziela w godz. 13.00 – 15.00.

Dalej podążamy Lelechowską do jej końca i skręcamy w lewo w Szczęśliwicką. Po dojściu do ul. Bitwy Warszawskiej (poświęconą bitwie o Warszawę w 1920 r. z wojskami bolszewickimi, nazwanej Cudem nad Wisłą), przechodzimy na drugą stronę i skręcamy w prawo. Po ok. 0,5 km dochodzimy do ronda Zesłańców Syberyjskich. Po prawej widzimy Dworzec Zachodni i dworzec autobusowy, naprzeciw tunel pod torami, wykorzystywany przez Niemców w *Konzentration Lager Warschau* jako komora gazowa. Po lewej stronie mijamy pomnik zesłańców syberyjskich oraz pomnika lotników alianckich niosących pomoc powstańcom warszawskim, zestrzelonych przez Niemców w sierpniu 1944 r. Zanim meczet budowany jest przez Bractwo Muzułmańskie. Przejściem podziemnym przechodzimy na drugą stronę jezdnii i skręcamy w lewo w Al. Jerozolimskie. Mijamy eleganckie, przeszklone centra handlowe, przechodzimy przez wiadukt i skręcamy w prawo w ul. Popularną. (2,5 km). Ulicą Popularną idziemy przez dzielnicę Włochy, której budynki pamiętają czasy przedwojenne, obok kościoła saletynów p.w. Matki Bożej Saletyńskiej. Dochodzimy do stacji kolejowej Warszawa Włochy. (1,5 km). Tu przechodzimy przejściem podziemnym prowadzącym na perony (pod torami kolejowymi) za przejściem w lewo w ul. Świerszcza, wzdłuż torów kierujemy się na zachód. Po prawej stronie nr 2 stoi willa „Jasny Dom”, po wojnie była tu siedziba NKWD, a w piwnicach więziono żołnierzy AK i działaczy niepodległościowych. Między innymi więziono tu gen. Fieldorfa „Nila” i Bolesława Piaseckiego (późniejszy działacz PAX), w piwnicach zachowały się inskrypcje wydrapane

przez więźniów na cegłach i tynku. Po ok. 1,5 km przechodzimy pod wiaduktem kolejowym i za nim skręcamy w prawo. Idziemy ulicą wzdłuż torów (które biegną po wysokim nasypie) obok stacji Warszawa Ursus Północny dochodzimy do ul. Posagu 7 Panien. (2,2 km). Skręcamy w lewo i idziemy obok Domu Spotkań Świadków Jehowy przez tereny upadłych zakładów Ursus, produkujących kiedyś traktory. Na końcu ul. Posagu 7 Panien skręcamy w prawo w ul. Gierdziejewskiego, potem w lewo w ul. Stanisława Leszczyńskiego, tą ulicą podążamy do jej końca, wchodzimy w ul. Kolejową, która przed drogą szybkiego ruchu skręca w prawo. Przed torami kolejowymi skręcamy w lewo, przechodzimy pod wiaduktem i dalej idziemy polną drogą wzdłuż torów kolejowych. Po ok. 1 km przechodzimy pod wiaduktem trasy S8. Po dalszych kilkuset metrach droga staje się asfaltowa. Idziemy wzdłuż torów początkowo drogą polną, potem asfaltową i po ok. 2,0 km dochodzimy do przejazdu, przechodzimy na drugą stronę torów i idziemy wzdłuż torów ul. Kamieńskiego i potem Kolejową do ul. Strażackiej. Skręcamy w prawo dochodzimy do ul. Poznańskiej i następnie w lewo kierujemy się do sanktuarium Miłosierdzia Bożego na Mazowszu prowadzonego przez księży pallotynów.

Sanktuarium Miłosierdzia Bożego w Ożarowie Mazowieckim. Kościół budowany w latach 1980-85. W 1997 r. ks. Prymas J. Glemp ustanowił tu sanktuarium Miłosierdzia Bożego dla Mazowsza.

Msze święte w niedziele i Święta: 7:00; 8:30; 10:00; 11:30; 13:00; 15:00 Koronka do Bożego Miłosierdzia; 18:00. **Msze święte w dni powszednie:** 7:00; 15:00 Koronka do Bożego Miłosierdzia i Msza św.; 18:00.

Etap 3

Ożarów - Rokitno – Błonie – Niepokalanów

(ok. 32 km, od Warszawy 55 km)

Po wyjściu z sanktuarium kierujemy się w lewo, po ok. 100 m ponownie skręcamy w lewo w ul. Adama Mickiewicza i zaraz za przejazdem kolejowym skręcamy w prawo. Idziemy drogą wzdłuż torów, po lewej stronie mijamy pola uprawne. Przechodzimy przez wieś Domaniewek. Po drodze krzyż z 1903 r. Mijamy ul. Ceramiczną (śląd po dawnej cegielni) i po ok. 2,5 km skręcamy w lewo w ul. Gołaszewską. Po ok. 500 m skręcamy w prawo w ul. Długą. Po 100 m dochodzimy do terenu dawnego parku i majątku Gołaszew. Za drzewami widoczne zabudowania dworu i spichlerza. Po prawej stronie podziwiamy piękną neogotycką kapliczkę z piaskowca, a w niej figura Maryi z Dzieciątkiem bawiącym się berłem. Doskonałe miejsce na krótki odpoczynek i modlitwę. Dalej ul. Długą, będącą tu trawiastą drogą wśród pól. Po ok. 1,2 km dochodzimy do zabytkowej kuźni z XIX w. i po kolejnym 1 km, teraz w pobliżu torów kolejowych dochodzimy do stacji kolejowej **Płochocin** i do ul. Fabrycznej. Tu skręcamy w lewo i po przejściu ok. 300 m na skrzyżowaniu przechodzimy na drugą stronę ulicy. Idziemy dalej w tym samym kierunku ul. Fabryczną. Po 100 m spotykamy tzw. Słup wiorstowy – obecnie jest to żelazny słup pośrodku chodnika, pozostałość z czasów zaborów. Idziemy przez tereny socjalne dawnej cukrowni Józefów, która po otwarciu była najnowocześniejszym zakładem tego typu w całym cesarstwie rosyjskim. Mijamy budynki mieszkalne dla robotników, dla zarządu, oraz szkołę i

przedszkole dla dzieci robotników. Po lewej stronie figura Chrystusa wykonana przez znanego rzeźbiarza warszawskiego Bolesława Syrewicza, odsłonięta prawdopodobnie 15 sierpnia 1890 r. podczas pielgrzymki mieszkańców Woli udających się do pobliskiego sanktuarium w Rokitnie na uroczystości odpustowe. Przed bramą zakładu (obecnie drożdźownia) skręcamy w prawo i zaraz w lewo w ul. Rokicką. Idziemy dość ruchliwą drogą prowadzącą przez łąki, lasy i most na rzece Utracie. W oddali po lewej widać rezerwat łąkowy, idziemy dalej przez łąki i pola. Po ok. 3 km **Rokitno**. W tym miejscu w 1915 roku Rosjanie i Prusacy stoczyli wielką bitwę. Rzeką Utrata stanowiła linię frontu. Przy drodze pomnik z krzyżem prawosławnym poświęcony pułkownikowi Stanisławowi Różańskiemu dowódcy 16 pułku strzelców syberyjskich, który tu zginął w październiku 1914 roku wraz z setkami żołnierzy rosyjskich i pruskich. Trzeba pamiętać, że po obu stronach walczyli Polacy. Dochodzimy do sanktuarium Matki Bożej Wspomożycielki Prymasów w Rokitnie. Parafia istnieje od XII/XIII, uprzednio kościół był pod wezwaniem **św. Jakuba** wezwanie zmieniono dopiero w latach 70-tych XX w.

Rokitno – miejsce archeologiczne z II w. p.n.e. W XII/XIII w. n.e. Kasztelania Rokicka obejmowała dwie parafie i dwa kościoły – Rokitno Dolne z kościołem p.w. Św. Wojciecha i Rokitno Górne z kościołem Św. Jakuba na miejscu, którego w XVII wieku postawiono murowany kościół pod tym samym wezwaniem wg projektu Tomasza Bellotiego - obecnie Sanktuarium Matki Bożej Wspomożycielki Prymasów. Wezwanie kościoła zmieniono w latach 70 XX wieku. W **2004** roku Prymas Polski ks. kard. Józef Glemp ustanowił tu Sanktuarium Maryjne archidiecezji warszawskiej, a w **2005** roku dokonał koronacji cudownego obrazu Matki Bożej Wspomożycielki Prymasów (XVI w.). Uroczystości sanktuaryjne: **15 sierpnia** – Uroczystość Wniebowzięcia NMP, **8 września** - Narodzenie NMP i **18 września** – rocznica koronacji obrazu. Po wejściu do świątyni po prawej stronie znajduje się obraz przedstawiający chwałę św. Jakuba namalowany w XVII wieku, przez Szymona Czechowicza. Na prawym filarze tablica informująca o dawnym wezwaniu kościoła. Kustoszami sanktuarium są księża orioniści.

Msze święte niedzielne: 9:00; 11:30; 17:30 (przez cały rok); **Msze święte w dni powszednie:** 17:30. Telefon kontaktowy z sanktuarium: 22-725 51 03 . Istnieje możliwość noclegu.

(od Płochocina ok. 3,0 km, z Ożarowa ok. 10,5 km).

Po wyjściu z kościoła udajemy się drogą na wprost w kierunku Błonia. Po ok. 200 m skręcamy w drogę szutrową w kierunku torów przez miejscowość **Chruślin**, następnie w lewo wzdłuż torów do przejazdu kolejowego. Na przejeździe nie przechodzimy przez tory kolejowe (tu za torami w prawo z powrotem odchodzi wariantowa, nieznakowana droga do Łysej Góry) Droga św. Jakuba kieruje się prosto wzdłuż torów ulicą łąki aż do kładki przez tory. Tu przechodzimy nad torowiskiem i idziemy prosto ul. Księcia Józefa Poniatowskiego. Po ok. 500 m dochodzimy do mostu nad Rokitnicą. Za mostem w lewo ul. Mickiewicza i po 100 m przy następnym moście skręcamy w prawo w ulicę Piłsudskiego. Idziemy ok. 300 m, po czym skręcamy w lewo w ul. Nowakowskiego. Po ok. 100 m wychodzimy na rynek z klasycystycznym ratuszem z 1842-1843 wg projektu Henryka Marconiego. Ratusz został spalony w czasie działań wojennych w 1914 r. (wg miejscowej tradycji zginęło tu dowództwo armii pruskiej). Odbudowany w 1923 r.

Wariant przez Łysą Górę (droga nieznakowana): Po przejściu torów skręcamy w prawo w drogę szutrową i wracamy wzdłuż torów ok. 1 km. Droga nasza skręca w lewo i po 2,5 km dochodzimy do szosy Warszawa-Poznań. Po prawej widzimy most na Utracie. Skręcamy w lewo i idziemy

wzdłuż szosy ok. 300 m. Skręcamy w pierwszą polną drogę odbijającą w prawo w kierunku widocznego wzgórza nad Utratą. Wzgórze to, zwane przez miejscowych Łysą Górą, jest pozostałością obronnego grodu ziemno-drewnianego z wyraźnym zarysem podgrodzia i zameczku. Stanowi pozostałość kasztelani - grodziska z XII/XIII w. Wracamy do szosy, idziemy ok. 500 m w kierunku zachodnim, mijamy nowy kościół Narodzenia Pańskiego i w mieście skręcamy w ulicę Warszawską w kierunku rynku (razem ok. 4 km).

Trzymamy się lewej strony rynku mijamy ratusz, skręcamy w lewo i po ok. 100 m w prawo obok budynku Ochotniczej Straży Pożarnej. Po lewej stronie za nowym budynkiem Centrum Kultury mały dworek „Poniatówka” pozostałość po czasach gdy Błonie należało do księcia Józefa Poniatowskiego. Mijamy budynek straży i dochodzimy do kościoła p.w. Św. Trójcy.

Błonie. Parafia wymieniana od XII w., pierwszy kościół poświęcony w 1257 r. W XVIII w. było własnością księcia Józefa Poniatowskiego (należał do niego dworek Poniatówka – na lewo od budynku straży, za centrum kulturalnym. Kościół pod wezwaniem Św. Trójcy został ufundowany przez Konrada II księcia mazowieckiego w 1288 r. dla kanoników regularnych z Czerwińska. Portret ofiarodawcy typu sarmackiego wisi w południowej zakrystii. Ołtarz główny renesansowy z XVII w. z obrazem św. Trójcy z 1873 roku autorstwa J. Balukiewicza. W nawie głównej w górnej części bocznego ołtarza św. Teresy od Dzieciątka Jezus – obraz św. Rocha. W nawach bocznych obrazy Matki Bożej z Dzieciątkiem z XVII w. (Matka Boża Błońska) i św. Antoniego Padewskiego z XVII w., obydwa w srebrnych sukienkach.

Msze święte niedzielne: 7.00; 8.30; 10.00; 11.30; 13.00; 18.00.

Msze święte w dni powszednie: 6.30; 7.30; 18.00.

Po wyjściu z kościoła skręcamy w lewo i po 100 m za mostem na Rokitnicy w prawo w ul. Bieniewicką. Po ok. 2 km przechodzimy tory kolejowe za nimi w polu figura św. Jana Nepomucena z 1764 r. . Ok. 1 km dalej przy szkole spotykamy rozwidlenie dróg. Idziemy prosto ul. Błońską. Na pierwszym rozgałęzieniu skręcamy w prawo w ul. Strażacką, którą dalej idziemy przez wieś Dębówka. Po 1200 m wchodzimy do Bożej Woli i idziemy ul. Błońską ok. 800 m. Idziemy w tym samym kierunku zachodnim, zaś ulica zmienia nazwę na Parkową. Po lewej omijamy stawy, dochodzimy do torów kolejowych (Parkową ok. 1500 m). Polną drogą wzdłuż torów kolejowych po ok. 3500 m dochodzimy do stacji Seroki. Mijamy stację i na pierwszym przejeździe kolejowym skręcamy w drogę asfaltową w lewo. Po 400 m skręcamy w drogę w prawo. Na horyzoncie widzimy wieże klasztoru w Niepokalanowie. Idziemy ok. 1400 m, na rozwidleniu kierujemy się w prawo, po 300 m skosem w lewo i wchodzimy w ul. Strażacką. Po drodze spotykamy kapliczki z 1927 roku (kilka takich z datą przybycia o.o. franciszkanów do Teresina spotkamy na tym terenie). Na końcu ulicy Strażackiej skręcamy w prawo w Graniczną i po ok. 600 m dochodzimy do przejazdu kolejowego. Aby nawiedzić sanktuarium Matki Bożej Wszechpośredniczki Łask i św. Maksymiliana skręcamy w prawo i wchodzimy na teren klasztoru o.o. franciszkanów w Niepokalanowie.

Założony przez św. Maksymiliana Kolbe z fundacji księcia Jana Druckiego – Lubeckiego. Do dziś stoi, pełniąc funkcję Sanktuarium, kaplica wybudowana w 1927 roku przez współbraci św. o. Maksymiliana. Budowę bazyliki na planie krzyża łacińskiego dokończono po II wojnie światowej, a konsekracja nastąpiła w 1954 roku. Wiele prac murarskich i kamieniarskich wykonali sami zakonnicy. Bazylika w Niepokalanowie pełni funkcję Sanktuarium Matki Bożej

Wszechpośredniczki Łask (nawiązuje do objawienia Katarzyny Laboure w Paryżu, szerzy kult cudownego medalika). Na terenie klasztoru działa m.in. Radio Niepokalanów, pierwsze katolickie radio w Polsce (data powstania – 1938), wydawnictwo, Ochotnicza Straż Pożarna Niepokalanów, muzeum św. Maksymiliana i jedyne w swym rodzaju muzeum pojazdów papieskich. Pielgrzymi mogą obejrzeć wykonaną przez franciszkanów Panoramę Tysiąclecia i Misterium Męki Pańskiej, a przede wszystkim skorzystać z całodziennej spowiedzi świętej w bazylice.

Msze św. niedzielne: 6.00; 7.00; 8.30; 10.00; 11.30; 13.00; 16.00; 18.00 (od maja do października - 19.00), **w dni powszednie** – 6.00; 7.00; 8.00; 11.00; 18.00 (od maja do października – 19.00).

Noclegi: na terenie klasztoru w domu rekolekcyjnym, tel.46 864 – 21 -31

Etap 4

Niepokalanów – Szymanów – Guzów – Miedniewice

(ok. 19 km, razem 72 km)

Po wyjściu z klasztoru udajemy się w prawo i przechodzimy przez tory kolejowe, po czym ścieżką spacerowo-rowerową podążamy prosto w kierunku południowym mijając las po prawej stronie lub wybieramy nieznakowaną drogę wariantową.

Wariant przez park Drucko-Lubeckich: po wyjściu z klasztoru kierujemy się w prawo, po czym przed torami kolejowymi skręcamy na prawo, aby korzystając z przejścia podziemnego przejść przed budynek stacji kolejowej Teresin-Niepokalanów. Skręcamy w prawo i po 30 m w lewo w ulicę Lipową. Podążamy nią aż do parku i dalej aleją parkową, ze starymi dębami i sosnami do pałacu księcia Drucko-Lubeckiego (zbudowany wg projektu Franciszka Arveuf'a w 1896-99). Obecnie właścicielem posiadłości jest KRUS. Po wyjściu z pałacu idziemy prosto w kierunku zachodnim i skręcamy w pierwszą ulicę asfaltowaną w lewo w kierunku południowym. Po dojeździe do Elżbietowa skręcamy w lewo i dochodzimy do ul. Szymanowskiej gdzie spotykamy Drogę Jakubową.

Po ok. 4 km przechodzimy przez miejscowość Elżbietów. Kierujemy się na widoczne w oddali wieże kościelne, przekraczamy most na rzeczce i dochodzimy do **Szymanowa**. Przy drodze parafialny kościół p.w. Wniebowzięcia NMP. Przy nim skręcamy w prawo, idziemy wzdłuż muru oddzielającego park klasztorny (możemy skorzystać z furtki naprzeciwko kościoła) dochodzimy do klasztoru sióstr niepokalanek, w którego kaplicy czczona jest cudowna figura MB Jazłowieckiej, koronowana koronami papieskimi w 1939 r., patronka sióstr niepokalanek i pułku ułanów Jazłowieckich. (od Niepokalanowa ok. 8 km).

Szymanów - wieś wzmiankowana w XV. Początki parafii XVII w. Dawny pałac wzniesiony przez Konstantego Wojciechowskiego dla Konstantego Lubomirskiego w latach 1898-1902, w 1907 przekazano siostron niepokalankom. Po II wojnie światowej siostry znalazły tu schronienie po ucieczce z Jazłowca. W kaplicy klasztornej figura Niepokalanej NMP, uznana za cudowną i koronowana koronami papieskimi już w roku 1939. Figurę wykonał w Rzymie na prośbę założycielki niepokalanek Marceliny Darowskiej znany polski rzeźbiarz Oskar Sosnowski w roku 1883. Posąg pobłogosławił wracający z niewoli bł. Zygmunt Szczęsny Feliński. Po zwycięstwie pod Jazłowcem pułk ułanów nazywanych jazłowieckimi obrał sobie Maryję w tym posągu za patronkę, o czym przypominają złożone lance i wota w postaci odznaczeń bojowych. Kościół parafialny Wniebowzięcia NMP. Kronika parafii: od końca XVII w. Księgi metrykalne: od 1670 r.

Msze Święte w niedziele: 9.00; 10.00; 11.30; 17.00; **Msze święte w dni powszednie:** styczeń o godz. 8.00; maj, czerwiec, październik o godz. 17.00; w pozostałe miesiące: poniedziałek, środa, piątek o godz. 17.00.

Po wyjściu z klasztoru bramą zachodnią skręcamy w lewo i idziemy wzdłuż muru klasztornego, po ominięciu którego skręcamy w prawo na lokalną drogę. Mijamy zabudowania mieszkalne pracowników zlikwidowanego PGR i dochodzimy do rozwidlenia dróg. Wybieramy środkową, odchodzącą skosem w lewo w kierunku Maurycewa. Kierujemy się na widoczny w oddali komin dawnej cukrowni w Guzowie. Po dojściu do centrum Guzowa, przed parkiem skręcamy w prawo i przechodzimy obok pałacu Sobańskich (stylizowany na zamki na Loarą) i kościoła p.w. św. Feliksa.

Guzów. Wieś wzmiankowana w XVI w. Własność Feliksa Łubieńskiego, a potem rodziny Sobańskich. Łubieńscy pobudowali tu pierwszą w Królestwie Polskim cukrownię, której komin stoi do dzisiaj. W 1862 r. pałac przebudowano w stylu osiemnastowiecznych zamków francuskich i dobudowano kaplicę, która obecnie jest kościołem filialnym p.w. św. Feliksa.

Msze św. w tygodniu: 18.00; w niedziele i święta 9.00; 11.00; 18.00.

Przed kościołem znajduje się posąg Michała Kleofasa Ogińskiego, który urodził się w tym miejscu w 1765 r. (od Szymanowa ok. 8 km). Po przejściu parku możemy znaleźć mogiłę w postaci kurhanu ziemnego żołnierzy rosyjskich zagazowanych w 1915 r. Drugi taki kurhan oznaczony krzyżem znajduje się w polu za drogą asfaltowa ok. 500 m. w kierunku wschodnim. Od kościoła św. Feliksa idziemy prosto w kierunku zachodnim. Po ok. 2 km mijamy niewielki las z krzyżem, po czym w miejscowości Wola Miedniewicka skręcamy w asfaltową drogę w lewo (naprzeciwko oryginalnego krzyża). Idziemy teraz w kierunku południowym przez pola i łąki, przekraczamy strumyk i dochodzimy do Miedniewic z siedemnastowiecznym klasztorem oraz kościołem będącym sanktuarium Św. Rodziny. Klasztor zajmują obecnie siostry klaryski, franciszkanie zaś mieszkający przy bramie opiekują się parafią (z Guzowa ok. 6 km).

Miedniewice. Miejscowość wzmiankowana w 1359 r. Kościół (1681 r.) i klasztor reformatów (1686 r.) ufundowane przez Mikołaja Wiktoryna Grudzińskiego starostę guzowskiego i jego żonę Lukrecję Katarzynę z Radziwiłłów na miejscu stodoły, w której Jakub Trojańczyk zawiesił obrazek Św. Rodziny będący kopią cudownego obrazu ze Studziennej. Otoczony kultem jako cudowny został koronowany w 1767 r. Świątynia barokowa p.w. Nawiedzenia NMP i św. Józefa. Projekt przygotowali Józef II Fontana i Tomasz II Bellotti. Obok barokowy klasztor i podcienia dla pielgrzymów. W klasztorze osadzono ojców reformatów, jednak po powstaniu styczniowym

zostali oni usunięci z tych pomieszczeń. Kościołem opiekowali się księża diecezjalni. Dopiero w 1966 r. prymas Stefan Wyszyński osadził tu franciszkanów, ci zaś w 1986 r. po gruntownym remoncie ofiarowali klasztor siostrze klaryskom jako wotum wdzięczności za kanonizację św. Maksymiliana. Miedniewice to znane miejsce pielgrzymkowe, uroczyste odpusty odbywają się w Zielone Świątki, 1 i 2 sierpnia i 8 września. W Miedniewicach urodził się i spędził lata dziecięce prof. Zbigniew Religa (1938-2009), wybitny kardiochirurg.

Msze święte: w niedziele i święta - 8.00; 9.30; 11.00; 17.30, w dni powszednie: 7.00; 17.30.

Etap 6

Miedniewice-Bolimów-Skierniewice

(ok. 24 km, razem 96 km)

Po wyjściu głównym wejściem poza teren klasztoru idziemy prosto główną drogą w kierunku zachodnim ok. 400 m, po czym skręcamy w lewo w boczną drogę i mijamy domy należące jeszcze do Miedniewic. W dwóch z nich można zapytać o nocleg. Po lewej stronie w polu widzimy wysoki krzyż postawiony na kurhanie – to kolejna mogiła żołnierzy rosyjskich poległych w tych okolicach w czasie I wojny światowej. Dochodzimy do autostrady A2 i przechodzimy po wiadukcie na jej drugą stronę. [Uwaga: tu zaczyna się *wariant 1 – chociaż krótszy to szkoda ominąć główną drogę jakubową oraz przepiękne uroczyska nad Rawką*].

Wariant 1 (bez znaków) - po zejściu z wiaduktu nad A2 nie skręcamy na szlak zielony, lecz idziemy dalej prosto szosą przez Popielarnię, a następnie przez las. Po ok. 5 km droga asfaltowa przechodzi w leśną drogę gruntową, miejscami piaszczystą lub błotnistą. Po następnych ok. 10 km wychodzimy na asfalt i trzymamy się głównego kierunku ruchu dochodzimy do stacji kolejowej w Skierniewicach. (razem od Miedniewic ok. 23 km).

Tuż po zejściu z wiaduktu skręcamy w prawo (Droga św. Jakuba idzie dalej wraz ze szlakiem zielonym), zgodnie z drogowskazem „Nowa Wieś – 1 km”. Teraz Droga św. Jakuba idzie po terenie Bolimowskiego Parku Krajobrazowego i podąża nim aż do rogatek Skierniewic. Po drodze będziemy mijali rzekę Rawkę która jest rezerwatem przyrody. Po ok. 1,5 km przy przydrożnym krzyżu, ze znakami zielonymi, skręcamy w polną drogę w lewo. Mijamy oddalone od drogi gospodarstwo, dwa zagajniki i przy lesie wraz ze szlakiem zielonym kierujemy się w prawo. Po ok. 500 m przechodzimy obok ośrodka jeździeckiego „Kuźnia Nowowiejska” i tuż za nim wraz ze szlakiem zielonym skręcamy w lewo w leśną drogę (może być częściowo zarośnięta). Po ok. 500 m, za obniżeniem terenu i błotnistym odcinkiem drogi ostro skręcamy na prawo (ok. 4 km od klasztoru). Przechodzimy przez leśną polanę z żelaznym krzyżem i dalej przez las ok. 500 m. Mijamy zabudowania miejscowości Nowa Wieś. Na skrzyżowaniu przy domku letniskowym ostro skręcamy w lewo (uwaga jest tu jakubowy słupek). Dalej podążamy piaszczystą drogą leśną, potem przechodzimy przez mostek na strumyku i ok. 1,5 km dalej skręcamy w prawo w czarną szutrową drogę (od klasztoru ok. 8 km).

Idziemy teraz drogą czarną – szutrową. Po ok. 1 km obok zabudowań skręcamy w prawo, przechodzimy pod ozdobną bramą i podążamy zgodnie ze ścieżką dydaktyczną „Las bez tajemnic”. Tą ścieżką i wraz ze znakami zielonymi idziemy prosto 1 km, potem wchodzimy w lewo w las dębowy i po 100 m skręcamy w prawo, a po dalszych 200 m w lewo i dochodzimy do cmentarza w Joachimowie-Mogiłach. Pochowano tu niemieckich i rosyjskich żołnierzy poległych w roku 1915 (po ataku chlorem) oraz żołnierzy niemieckich poległych w II wojnie światowej, których ciała ekshumowano z cmentarza na Powązkach w Warszawie w 1990 roku (od klasztoru 12 km).

Wariant 1: po wyjściu z cmentarza kierujemy się znakami zielonymi dalej i po ok. 100 m skręcamy w lewo na leśną drogę. Kierując się znakami zielonymi podążamy szlakiem przez piękne tereny leśne aż do krzyża upamiętniającego powstańców z roku 1863.

Uwaga: w miejscu gdzie znaki zielone skręcają z lewo zgodnie z wariantem 1 odchodzi Droga Warszawska, natomiast znaki niebieskie szlaku turystycznego kierują nas na Łowicką Drogę św. Jakuba, która przez Bolimów, Łowicz, Głowno prowadzi do Kalisza.

Skręcamy w prawo i za znakami niebieskimi idziemy drogą asfaltową w kierunku **Bolimowa**. Po 3 km dochodzimy do autostrady A2. Przed nią skręcamy w lewo i zaraz ponownie w lewo do podejścia na wiadukt. Droga Jakubowa idzie tu prosto wraz ze znakami czerwonymi szlaku rowerowego. Pielgrzymi pragnący poznać Bolimów i nawiedzić kościół św. Anny przechodzą wiadukt i wraz ze znakami szlaku rowerowego (czerwonego) przechodzą 1,5 km do zakrętu w lewo (obok kolejnego cmentarza z roku 1915 żołnierzy zmarłych po ataku chlorem), po czym przez most na Rawce kierują się do Bolimowa.

Bolimów – herbem Bolimowa widocznym na dwóch pieczęciach z 1443 r. są dwie muszle i laska pielgrzyma (złote) umieszczone na czerwonym polu. Pochodzenie tego starego herbu nie jest znane. Jakkolwiek nie ma tu kościoła św. Jakuba to jednak w herbie pozostawił swój ślad i znak dla pielgrzymów. Warto odwiedzić kościół św. Anny (wg apokryfów była babką Jana i Jakuba, gdyż ich matka Maria Salome była córką Anny, jej ojcem był drugi mąż Anny - Salomas). Bolimów był znaną stacyjną miejscowością na szlaku pielgrzymkowym do Rzymu. Patronką Bolimowa jest św. Anna, uroczystości odpustowe zbiegają się z dorocznym Międzynarodowym Festiwalem Rzemiosła Dawnego w Bolimowie (przedostatnia niedziela lipca). Na rynku rolę dzwonu alarmowego pełni butla po chlorze użytym przez Niemców w czasie ataku gazowego w 1915 r.

Z Bolimowa wracamy ok. 2 km przez most na Rawce do skrzyżowania szlaku niebieskiego i czerwonego z autostradą. Tu jednak wybieramy drogę na wprost po wiadukcie za znakami czerwonymi szlaku rowerowego. Jest to tzw. Szlak Grunwaldzki. Biegnie on po historycznej trasie, którą szli rycerze Jagiełły z Sulejowa, przez Skierniewice, Bolimów do przeprawy w Czerwińsku.

Bitwa nad Rawką – 1914-1915 r. Tu nad Rawką po raz pierwszy Niemcy zastosowali gazy bojowe – bromek ksylilu i chlor. Bromek ksylilu zastosowali 31 stycznia 1915 r., zaś 31 maja chlor w ilości 264 ton z 12 tys. butli. Zmarło ok. 11 tys. ludzi. Wspominajmy ich w swoich modlitwach.

Po 2 km dochodzimy do Joachimowa, mijamy krzyż upamiętniający bitwę powstańców z roku 1863 r. Tu spotykamy znaki zielone i wariant I drogi jakubowej. Kierujemy się wraz z nimi na brzeg Rawki.

Przez ok. 2 km podążamy ścieżką przez rezerwat **Rawka** i podziwiamy niezwykle malownicze meandry rzeki.

Rezerwat Rawka. Obejmuje 487 ha, w tym 134 ha wód. Obejmuje 97 km biegu rzeki Rawki i niektórych jej dopływów.

Ok. 40 minut idziemy wysokim brzegiem rzeki podziwiając jej meandry. Następnie szlak oddala się w lewo od rzeki, po 500 m dochodzą znaki niebieskie i dalej czerwone (szlak rowerowy). Przechodzimy most na Korabiewce. Za mostem za znakami zielonymi skręcamy w lewo (niebieskie i czerwone odchodzą drogą) i podążamy wąską ścieżką wzdłuż brzegu leśnej rzeczki. Po około 1 km ponad rozlewiskami powstałymi po starorzeczu Rawki dochodzimy do utwardzonej drogi i skręcamy w lewo na drogę, zaś po dalszych 200 m dochodzimy do drogi asfaltowej w miejscowości **Budy Grabskie** (od Bolimowa ok. 12 km). Po dojściu do drogi asfaltowej skręcamy w prawo ze znakami żółtymi. Po ok. 100 m przechodzimy przez most na Rawce i dalej idziemy przez miejscowość. Mijamy krzyż i idziemy prosto ok. 1,5 km ze znakami żółtymi drogą asfaltową. Dochodzimy do ruchliwej szosy nr 705 do Skierniewic [*Wariant 2*] wzdłuż tej szosy idziemy 3,5 km do Skierniewic tu (planowana jest ścieżka spacerowa wzdłuż drogi). Idziemy w lewo ok. 100 m, przechodzimy na prawą stronę i skręcamy na stary trakt tzw. Drogę Łowicką (bitą drogę ziemną). Po ok. 2 km, gdy znaki zielone skręcają w prawo, przy słupku z nr 163 oznaczającym kwartał leśny **skręcamy w lewo** i leśną drogą idziemy prosto do przedmieścia **Skierniewic** (ok. 2,5 km). Wychodzimy na ul. Nowobielańską, którą idziemy w kierunku stacji kolejowej i przejścia po wiadukcie nad torami kolejowymi (w mieście 2,5 km, od Miedniewic 34 km).

Wariant 2 – poboczem drogi 705 w lewo i po 3,5 km jesteśmy w Skierniewicach.

Przechodzimy po wiadukcie na plac przed dworcem i kierujemy się w prawo w ul. Sienkiewicza, idziemy wzdłuż parku przez bramę upamiętniającą żołnierzy z wojny z 1920 r. Skręcamy w prawo w ul. Konstytucji 3 Maja i następnie w lewo w ul. Prymasowską. Tu widzimy nasz cel - kościół św. Jakuba.

Skierniewice -kościół p. w. św. Jakuba Apostoła, par. erygowana w XIV w.

Kościół ufundowany w 1781 roku przez prymasa Antoniego Kazimierza Ostrowskiego kościół, był projektowany łącznie z urządzeniem wnętrza i jego polichromią przez Efraima Schroegera. Zbudowany został na planie połączonych inicjałów fundatora A i O. Jest murowany i zwrócony prezbiterium na zachód. Nawa na rzucie koła, prezbiterium zamknięte półkoliście. Przy prezbiterium znajduje się kwadratowa, czterokondygnacyjna wieża. Prezbiterium nakryte jest spłaszczoną półkopułą z okrągłym plafonem, na którym umieszczona jest płaskorzeźbiona półpostać anioła. Za odsuniętym od ściany ołtarzem głównym znajduje się oparty na kolumnach chór muzyczny z organami ufundowanymi przez prymasa Antoniego Ostrowskiego. Nawa przykryta jest spłaszczoną kopułą a w niej iluzjonistycznie namalowane rozety z centralnie umieszczonym plafonem przedstawiającym Eklezję. W nawie nad wejściem loża przekształcona w drugiej połowie XX w. na drugi chór muzyczny. Fasada jest dwukondygnacyjna, podzielona pilastrami podtrzymującymi tympanon. Elewacje częściowo boniowane. Nawa nakryta niską kopułą, a pozostałe dachy przykryte dwuspadowo. W wieży ślady architektury gotyckiej. Kościół posiada sześć ołtarzy; w głównym "Pan Jezus Ukrzyżowany", w bocznych; "Niepokalane Poczęcie NMP", "Ucieczka do Egiptu", "św. Jakub", "św. Wojciech", "św. Antoni".

Msze św.: niedziele i święta: 6.00; 8.00; 9.30; 11.00; 12.30; 18.30, **dni powszednie:** 7.00; 7.30; 8.00; 18.00

Etap 7

Skierniewice-Rawa Mazowiecka

(ok. 36 km, razem 132 km)

Po wyjściu z kościoła św. Jakuba idziemy ul. Senatorską do rynku i utrzymując ten sam kierunek wchodzimy w ul. Stefana Batorego. Po dojściu do ul. Józefa Mareckiego skręcamy w lewo i następnie w prawo w ul. Rawską. Nieco dalej kościół św. Stanisława Biskupa i Męczennika i za nim cmentarz ze starymi nagrobkami. Przechodzimy przez cmentarz i idziemy na wprost w ul. J. Kilińskiego. Dochodzimy do placu Jana Pawła II z kościołem Wniebowzięcia NMP w parafii garnizonowej. Kościół jest dawną cerkwią wojsk carskich przystosowaną do kultu w obrządku katolickim. Na skrzyżowaniu za kościołem skręcamy w lewo w ul. Strobowską. Po lewej mijamy kapliczkę, po prawej zbiornik wodny Zadębie. Dalej po lewej mijamy ogrody działkowe, zaś po prawej ogrodzony z kamiennym monumentem cmentarz żydowski. Za nim nieogrodzony, zapuszczony dawny cmentarz komunalny. Między zaroślami ostatnie pochówki z 1948 r. Za pętlą autobusową idziemy dalej prosto obok dwóch starych dębów wąską drogą asfaltową przez las. Razem z nami niebieski szlak rowerowy. Po 500 m mijamy kilka willi, za nimi droga staje się piaszczysta. Idziemy prosto, mijamy dwukrotnie drogi odbijające w lewo. Na polanie spotykamy skrzyżowanie i tu też prosto w kierunku alei z brzoź. Droga skręca w lewo w kierunku zabudowań, potem w prawo i znowu w lewo. Przy dużych zabudowaniach w prawo i po 100 m spotykamy drogę asfaltową.

*Wariant krótszy o ok. 2 km, ale z dużym ruchem samochodowym na odcinku Strobów – Adamów – Trzcianna. Na asfaltowej drodze w prawo do **Strobowa**, potem asfaltem do **Podstrobowa** w kierunku drogi krajowej 707. Przechodzimy ją obok Neumo i dalej przez **Budy Trzciańskie** i **Adamów** do **Trzcianny**. Na zakręcie drogi w lewo obok krzyża skręcamy w prawo na piaszczystą polną drogę na południe.*

Po dojściu do drogi asfaltowej skręcamy w lewo. Idziemy obok sklepu i po 500 m dochodzimy do drogi krajowej 707. Tu skręcamy w prawo i po 50 m w lewo w kierunku **Rawiczowa** (Rawiczów 1 km). W połowie miejscowości dołącza do naszej drogi szlak konny. Idziemy razem z nim prosto, po przejściu 1,5 km droga staje się piaszczysta. Po 1 km dalej przechodzimy przez laski. Idziemy przez miejscowość **Budki Trzciańskie**, utrzymując kierunek i po 1,5 km dochodzimy do asfaltu, wchodzimy na dość ruchliwą drogę przez **Trzciannę**. Po 50 m skręcamy na chodnik dla pieszych w prawo i po 500 m dochodzimy do ostrego skrętu w prawo do Adamowa. (Tu spotykamy nieco krótszy wariant przez **Adamów**). Idziemy teraz lekko w lewo, razem z zielonym szlakiem rowerowym w kierunku południowym, piaszczystą drogą pod górkę. Na wzniesieniu podziwiamy szeroki widok na całą okolicę. Na skrzyżowaniu dróg polnych przy krzyżu z 1932 r. kierujemy się prosto. Schodzimy nieco w dół do **Helenkowa**. Droga staje się szutrową. Za miejscowością podchodzimy lekko pod górkę, a za wzniesienia widać już domy **Starej Rawy**.

Dochodzimy do drogi asfaltowej, którą kierujemy się 100 m w lewo do kościoła. Przed kościołem spotykamy pomnik poświęcony ks. kanonikowi Zygmuntowi Malackiemu, wieloletniemu przewodnikowi Warszawskiej Akademickiej Pielgrzymki Metropolitalnej, której śladami podążamy.

Stara Rawa jest jednym z najstarszych osiedli na terenie zachodniego Mazowsza. Wg legend i podań miejscowość założył starożytny ród Rawców jako Rawę. Po założeniu na dogodniejszym miejscu Rawy Nowej, później nazwanej Mazowiecką, dla pozostałej wsi pozostała nazwa Stara Rawa, jednocześnie straciła na znaczeniu jednak jeszcze w wiekach XV-XVI. Pozostałością po czasach świetności Starej Rawy są leżące tuż za wsią pozostałości grodziska z XI-XII w. pełniące rolę rycerskiej strażnicy. Kościół parafialny p.w. św. Apostołów Szymona i Judy Tadeusza. Jest trzecim stojącym w tym miejscu. Parafia była erygowana w 1521 r. Obecny kościół zbudowano w latach 1731-1751. Wewnątrz trzy barokowe ołtarze, w głównym tryptyk z obrazem Matki Bożej i obu patronów. Przed kościołem dzwonnica i dwa ciekawe nagrobki.
Msze św. – w niedziele i święta : 8.30; 10.00; 12.00; **w dni powszednie**: w okresie zimowym 16.00, w okresie letnim 17.00.

Po wyjściu z kościoła idziemy drogą na wprost (środkową), za znakami czerwonymi i żółtymi, przechodzimy przez most, mijamy po lewej staw. Po 2 km przechodzimy obok zakładu hodowli roślin, za nim skrzyżowanie dróg, które przechodzimy na wprost. Na następnym skrzyżowaniu skręcamy w lewo. Przy kapliczce skręcamy w lewo. Przechodzimy obok szkoły i na skrzyżowaniu w prawo, drogą asfaltową, która przechodzi w drogę szutrową. Po 2 km jesteśmy w **Wałuczy**. Tu skręcamy w lewo w drogę krajową 707 obok pomnika Marii Grzegorzewskiej. Dochodzimy do **Kurzeszyna**. Mijamy cmentarz. W alei głównej cmentarza grób rozstrzelanego przez Niemców brata Melchiora Wańkowicza.

Kurzeszyn – miejscowość, o której pierwsze wzmianki pochodzą z XV wieku. Na terenie wsi znajdują się fragmenty grodziska z XII w. Parafię założono w 1512 r. Kościół parafialny p.w. Matki Bożej Królowej Polski, zbudowany w latach 1922-1924, wg projektu architektów Perkowskiego i Millera na miejscu drewnianego. Zniszczony był w czasie I wojny światowej w 1914 r. w trakcie bitwy nad Rawką.
Msze św. - dni powszednie: 18.00, **niedziele i święta**: 8.00, 9.30. 12.00.

Naprzeciwko budynku straży pożarnej skręcamy w lewo. Drogowskaz kieruje do **Helenowa**. Po 200 m przechodzimy przez most na Rawce, za mostem skręcamy w prawo. Po 500 m koło krzyża w prawo i za budynkami po prawej stronie skręcamy w prawo w drogę polną (droga rowerowa). Przy zakolu rzeki po lewej stronie grodzisko z XII w.

Grodzisko z połowy XII w. Pozostałości (ok. 40%) grodu drewnianego wznoszącego się na szczycie stromego wzniesienia obok Rawki.

Idziemy dalej drogą polną i po ok. 500 m wchodzimy do lasu. W lesie kierujemy się główną drogą do rozwidlenia z leśnym wąwozem po prawej stronie. Skręcamy w prawo i główną drogą dochodzimy do **Żydomic**. Przechodzimy drogą asfaltową obok krzyża i idziemy prosto dalej po asfaltowej. Mijamy oczyszczalnię ścieków, „co widać i słycać i czuć”. Na rozwidleniu w lesie skręcamy w lewo na piaszczystą drogę. Idziemy przez lasy, pola, polany. Po przejściu wzgórza wychodzimy na osiedle Królów Polskich w **Rawie Mazowieckiej**. Podchodzimy wyżej, potem w lewo ulicą na wzgórze i w dół do wiaduktu. Przechodzimy pod wiaduktem i skręcamy w prawo w ul. Jerozolimską. Idziemy przez most na Rylce, dalej ul. Warszawską obok kościoła św. Ducha (XVI w., obecnie kościół ewangelicko-augsburski) i skręcamy w prawo w ul. Ks. Skorupki do kościoła p.w. Wniebowzięcia NMP.

Rawa Mazowiecka – po raz pierwszy wymieniana w 1228 r. W 1321 r. uzyskała prawa miejskie i została stolica księstwa rawskiego. W latach 1355-1370 księżę mazowiecki

Siemowit III wznosił tu murowany zamek, z którego pozostała obecnie baszta i fundamenty innych pomieszczeń. Z zamkiem wiąże się miejscowa legenda, której tragicznym bohaterem jest jego budowniczy, książę rawski Siemowit III. Podejrzał on swoją żonę o zdradę. Będąc w ciąży, kazał zamknąć w wieży. Pomimo, że nawet na torturach służąca nic przeciwko swej pani nie zeznała, książę rozkazał domniemanego kochanka wlec końmi, a żonę po porodzie zabić. Narodzonego chłopca oddał na wychowanie biednej kobiecie w okolicach Rawy. Dziecko potajemnie wykrał córka księcia z pierwszego małżeństwa, Małgorzata, żona Każka, księcia słupeckiego i zatrzymała na swoim dworze, gdzie wychowywała go jak przystało dziecku panującego. Kiedy chłopiec dorósł, jego podobieństwo do Siemowita III było widoczne dla wszystkich. Dopiero gdy nastąpiło spotkanie ojciec zrozumiał swój błąd, zaś duch niesłusznie straconej księżnej podobno krąży po zamku.

Pierwszy kościół **pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny** powstał w 1356 r. z fundacji księcia mazowieckiego Siemowita I dla zakonu augustianów, był drewniany i spalił się w XVIII w. Odbudowany w obecnej postaci został w 1793 r. Po powstaniu styczniowym w ramach represji usunięto zakonników i kościół został pod opieką księży parafialnych. Od 1938 r. kościołem opiekują się ojcowie pasjoniści. W ołtarzu głównym czczona jest Matka Boża Pocieszenia w swym cudownym obrazie z XVII w., będącym kopią rzymskiego obrazu Salus Populi Romani znanego jako Matka Boża Śnieżna (obraz jest zastępowany innym, przedstawiającym św. Grzegorza, papieża z przełomu XVIII/XIX w.). Witraże wykonane były przez Marię Suwalską (2005 r.).

Msze św. - w **dni powszednie**: 6.30; 7.00; 8.30; 18.30; w **niedziele i święta**: 7.00; 8.30; 10.00; 11.30; 13.00; 18.30.

Po wyjściu z kościoła kierujemy się w prawo w ul. Zamkową i dochodzimy do baszty pozostałej po zamku rawskim. Następnie wracamy ul. Zamkową do rynku i kościoła Niepokalanego Poczęcia NMP oo. Jezuitów.

Kościół Niepokalanego Poczęcia NMP opiekują się o.o. jezuici, których w 1612 r. sprowadził i uposażył starosta rawski Stanisław Wołucki. Zakon spełniał w mieście rolę ważnego ośrodka oświatowego i kulturalnego – dysponował bogatą biblioteką, a także szkołą. Sławnym wychowankiem rawskich jezuitów był Jan Chryzostom Pasek. Obecny kościół wznoszony był w latach 1693-1730 z fundacji arcybiskupa Teodora Potockiego - Prymasa Polski.

Msze św. w **dni powszednie** - 7.00; 8.45; 10.00; 11.30; **niedziele i święta** – 7.00; 8.45; 10.00; 11.30; 13.00; 18.00.

Etap 8

Rawa Mazowiecka-Studzianna

(ok. 35 km, razem 167 km)

Po wyjściu z kościoła jezuitów idziemy w prawo ul. T. Kościuszki. Mijamy wieżę straży pożarnej, budynek starostwa i po ok. 500 m skręcamy w prawo w ul. Faworną, a po 100 m kierujemy się w lewo w ul. J. Słowackiego.

Warianty:

- Jeśli wybieramy nocleg przy ul. 1 Maja, to możemy przejść ul. Faworną do końca i za mostem dochodzimy do ul. 1 Maja.

- Jeśli planujemy nocleg w hotelu Tatar to idziemy dalej ul. J. Słowackiego, ta przechodzi w ul. Tatar, przy której jest hotel. Z hotelu idziemy nad zalew, skręcamy w lewo obchodzimy zalew ścieżką spacerową, potem skręcamy w prawo i po grobli wychodzimy na drogę asfaltową. Tu skręcamy w lewo na drogę do Boguszyc.

Jeśli nie nocujemy w obu wspomnianych miejscach to idziemy ok. 800 m ul. J. Słowackiego i przed zalewem Tatar skręcamy w prawo. Po 400 m dochodzimy do trasy spacerowej. Skręcamy w lewo mając zalew po lewej stronie. Po ok. 1,5 km wychodzimy na drogę asfaltową i idziemy nią ok. 3,5 km. Po lewej widać drewniany kościół w **Boguszycach**.

Boguszyce – XVI-wieczny modrzewiowy kościół p.w. św. Stanisława Biskupa i Męczennika, z polichromiami i późnogotyckim poliptykiem w ołtarzu głównym. Jest to jeden z cenniejszych okazów drewnianych kościołów na Mazowszu, wpisany do rejestru światowych zabytków UNESCO. Konstrukcja zrębowa w stylu późnogotyckim. Powstał w latach 1550-1558 w miejsce kościoła z 1521 r., a jej fundatorem był Wojciech Bogusławski, herbu "Rawicz", podskarbi dóbr mazowieckich należących do królowej Bony. Zdobí go polichromia malowana w latach 1558 – 1569, przypisywana malarzowi i rzeźbiarzowi warszawskiemu Janowi Jantasowi. Prawdopodobnie jednak malowało ją kilku artystów. Na stropie w prezbiterium przedstawiono - Pantokratora - Chrystusa Wszechwładcę oraz ewangelistów, rycerza, chłopca, starca i młodzieńca. W środkowej części nawy uwidocznione są elementy groteski - ośła grającego na wioli czy świnię grającą na bębnie. Na bocznej ścianie u dołu przedstawiono św. Rocha. Po prawej stronie w ołtarzu bocznym płaskorzeźba z ok. 1558 r. przedstawiająca tzw. Wielką Rodzinę Maryi, na której św. Jakub St. przedstawiony jest jako jeden z małych chłopców na dole obrazu, co zgodne jest z apokryficzną opowieścią o trzech córkach św. Anny. Msze św. – w niedziele i święta 9.00; 12.00, w dni powszednie 16.00 (zima) lub 17.00 (lato).

Po wyjściu z kościoła kierujemy się w lewo przez dwa mosty na rzece Rawce. Mijamy krzyż i idziemy prosto obok cmentarza. Za cmentarzem w lewo zgodnie z drogowskazem wskazującym Księżą Wolę. Na rozwidleniu dróg prosto drogą asfaltową. Przechodzimy most i na rozwidleniu w prawo. Po ok. 200 m rozpoczyna się wieś **Księża Wola** z szerokim widokiem na pola i wzgórze z lasem po prawej stronie. Wieś ciągnie się ok. 3 km. Za nią **Podkońska Wola**. Za lasem prosto do **Podkoniec Dużych**. Na skrzyżowaniu skręcamy w prawo w kierunku na **Zubki Małe**. Droga łukiem skręca w lewo i zaraz w prawo, aby w **Zubkach Dużych** wejść na wiadukt, którym przechodzimy nad autostradą A8. Idziemy dalej drogą asfaltową pomiędzy wysokimi drzewami i po ok. 2 km dochodzimy do **Krzemienicy**. Droga schodzi do wąwozu, po jego lewej stronie na niewielkim wzgórzu wznosi się kościół św. Jakuba.

Krzemienica – parafia erygowana w XIV w. Kościół p.w. św. Jakuba Apostoła fundowany przez rodzinę Lipskich, zbudowany w latach 1598 – 1600 w stylu gotyckim z elementami renesansu, na miejscu wcześniejszego drewnianego. Wg miejscowych legend na tym miejscu była już w IX w. kaplica, zbudowana przez uczniów św. Cyryla i Metodego. Wewnątrz renesansowe i barokowe wyposażenie. W ołtarzu głównym z 1616 r. tryptyk z obrazem Matki Bożej Wniebowziętej. W lewej strony towarzyszy jej św. Jakub przedstawiony jako pielgrzym (z 1934 r. na wzór obrazu z XVII w.). W kościele tym nakręcono część scen do filmu „Pan Wołodyjowski”, gdzie „gra” on kościół w Kamieńcu Podolskim. Msze święte: **niedziele i święta**: 8.00; 11.00; **dni powszednie**: maj i październik – 16.30, pozostałe 8.00.

Z kościoła kierujemy się w lewo w dół. Za stawem w prawo i następnie w lewo za drogowskazem **Strzemeszna**, po czym skręcamy w kierunku **Strzemeszna Pierwsza**. Na skrzyżowaniu przy krzyżu idziemy prosto. Nieco dalej skręcamy na piaszczystą drogę w lewo. 1 km dalej dochodzi droga

asfaltowa, którą idziemy prosto do **Strzemesznej Nowej**. Na następnym skrzyżowaniu również idziemy prosto, ale teraz polną drogą do **Małej Woli** widocznej na wprost pod lasem. Droga polna skręca w lewo przed kępą drzew i po 500 m w prawo. Przed wsią droga staje się asfaltowa. Na skrzyżowaniu dróg dalej idziemy prosto i przy „lustrze” prosto w kierunku lasu. Przechodzimy most wraz z pomarańczowym szlakiem znaczone kropkami. Po ok. 1 km przechodzimy groblą, pomiędzy mokradłami w lesie. Za nimi odrobinę podchodzimy i ostro skręcamy najpierw w lewo i zaraz w prawo (UWAGA – idziemy razem z pomarańczowymi kropkami). Idziemy przez las, potem przez pola i obok budynków do następnego lasu. Na skraju lasu odbijamy w lewo i dalej piaszczystą drogą idziemy ok. 500 m do wsi **Zawady**. Po dojściu do drogi asfaltowej skręcamy w lewo i zaraz przy kapliczce w prawo. Jesteśmy na drodze do **Rzeczycy**, którą podążamy ok. 3,5 km.

Rzeczycza. W XVI w. wymieniona jako wieś. Prawa miejskie posiadała w okresie od 1775 do 1793 r. Z miejscowością związani byli Jędrzej Kitowicz, Narcyza Żmichowska, rodzina aktorów Cezarego i Radosława Pazurów. Kościół parafialny p.w. św. Katarzyny zbudowany został w latach 1890-91, w ołtarzu głównym obraz MB Częstochowskiej.
Msze św.: dni powszednie – 7.00; 7.30; 18.00; niedziele i święta – 7.00; 9.00; 11.30

Po wyjściu z kościoła przechodzimy na drugą stronę drogi i idziemy w lewo, lekko pod górę ok. 500 m. Przy krzyżu skręcamy w prawo za drogowskazem „Łęg” prosto do lasu i potem w dół obok stawu do miejscowości **Łęg**. Tu na skrzyżowaniu idziemy prosto drogą żwirową (razem z pomarańczowymi kropkami drogi rowerowej). Po prawej mijamy zielone jezioro. Wchodzimy do gminy Poświętne. Przez las dochodzimy do **Mysiakowca**. Droga zakręca w lewo obok krzyża i po 500 m dochodzimy do mostu na Pilicy. Przechodzimy most i idziemy ok. 500 m drogą asfaltową. Za mostem droga biegnie łukiem w lewo (tu zostawiamy znaki drogi rowerowej). Idziemy razem z drogą asfaltową, po 150 m w prawo do lasu. Przy kapliczce z krzyżem kończy się asfalt i dalej droga jest żwirowa. Lasem ok. 4 km do drogi asfaltowej, tu zakręcamy w prawo i przechodzimy mostek. Za nim mijamy tartak i wchodzimy do **Stuzianny**. Pozostaje 1 km do bazyliki – droga biegnie prosto.

Bazylika św. Rodziny w Studziannie, oo. filipini

Miejsce to jest związane z cudownym obrazem Świętej Rodziny z Nazaretu. Jego cudowność uznana została w 1671 r., a dwa lata później w obecności ponad 30 tysięcy wiernych obraz przeniesiono do wzniesionego wówczas drewnianego kościółka. Miejsce licznie nawiedzane przez pątników i rycerstwo. Nawiedzili je królowie Michał Korybut Wiśniowiecki i Jan III Sobieski. Konsekracji obecnej bazyliki dokonano w połowie XVIII w. „Zimą 1664 r. murarz Wojciech Lenartowicz przyszedł do Studzianny, by naprawić piec w dworze Starołęskich, nie mógł jednak ustalić szczegółów zamówionej pracy, ponieważ rządca Krzeczkowski ciężko zachorował. Zabrawszy się jednak do pracy, Lenartowicz nagle źle się poczuł i położono go w izbie, gdzie wisiał obraz "Jezus, Maryja i Józef św.". W nocy ujrzał światło wokół obrazu i usłyszał: "Nie bój się, nie będzie ci nic, ani temu urzędnikowi, uprosiłam Ci u syna swego zdrowie, tylko żebyś mi kaplicę zbudował, bom godna pocziwszego miejsca". Nazajutrz murarz i rządca byli zdrowi. Obraz przeniesiono do okazalszej izby, a wieść o cudzie błyskawicznie rozeszła się po okolicy. Po roku dotarła do prymasa Mikołaja Prażmowskiego, który polecił ukryć obraz i zakazał jego czczenia. Na prośbę ks. Jana Zbąskiego w 1671 r. powołano prymasowską komisję do zbadania cudowności obrazu ze Studzianny. Po zapoznaniu się z jej raportem prymas nadal miał wątpliwości, ale kiedy w Studziannie zobaczył ozdrowienie kalekiego żołnierza, 18 marca 1671 r. wydał "Dekret o cudowności Studziańskiego obrazu". Kronikarz Jakub Kazimierz Rubinkowski tak opisał odwiedzin króla Jana III Sobieskiego przed wyprawą wiedeńską: "(...) Pojechał wprzód do Częstochowy, stamtąd do Studzianny, gdzie spowiedź i Komunię zwykłym nabożeństwem odprawiwszy, przyszłe sukcesja Bogu i Matce Jego (Syna) oddawał, prosząc oraz o niebieską pomoc i asystencję".

*Przy drodze do Anielina stoi barokowy kościół pod wezwaniem św. Józefa. W ramach represji po powstaniu styczniowym nastąpiła kasata zakonu i zakonnicy wrócili dopiero w latach dwudziestych XX w. W 1939 r. w czasie pasterki i w Sylwestra modlili się tu Hubalczycy. To tutaj w Studziannie, Jakub Trojańczyk na odpuście kupił fabryczny obrazek przedstawiający św. Rodzinę, który zasłynął cudami w Miedniewicach. Msze św. - **dni powszednie** – 6.30; 7.00; w **soboty, I czwartki i I piątki** również 17.00 (zima) lub 19.00 (lato); w **niedziele i święta** – 6.45; 9.00; 11.30 i 17.00.*

Etap 8

Studzianna - Inowłódz

(ok. 12 km, razem 179 km)

Po wyjściu z bazyliki schodzimy w dół placu, w kierunku Centrum Turysty i Pielgrzyma, tu skręcamy w lewo i w pierwszą ulicę w prawo (ul. Cicha). Na jej końcu przy kapliczce w lewo na drogę krajową 48. Idziemy wzdłuż drogi ok. 300 m, na pasach przechodzimy na drugą stronę i skręcamy w asfaltową drogę z drogowszkadem „Ponikła”. Spotykamy znaki czerwonego szlaku pieszego i czarnego szlaku rowerowego, z którymi będziemy szli aż do przedmieścia Inowłódza. Po prawej stronie za drzewami barokowy kościół p.w. św. Józefa. Idziemy ok. 3 km i przy starym krzyżu wchodzimy do wsi **Anielin**. Jeśli spojrzymy do tyłu to widać jeszcze wieże bazyliki św. Rodziny. Idziemy dalej wzdłuż wsi. W połowie miejscowości droga staje się żwirową. Po ok. 2 km drogi przez wieś dochodzimy do lasu i dalej idziemy drogą żwirową. Na rozwidleniu w lesie kierujemy się w prawo na polną drogę (razem ze znakami czerwonymi). Po kilkuset metrach przechodzimy przez polanę i jeszcze raz skręcamy w prawo na węższą drogę wiodącą przez młody las sosnowy. Dochodzimy do mauzoleum majora Henryka Dobrzańskiego – Hubala i jego oddziału.

Major Henryk Dobrzański – Hubal. Po klęsce wrześniowej na czele swego oddziału toczył walkę partyzancką z Niemcami na terenie ziemi opoczyńskiej i na kielecczyźnie. Jego oddział stanowił załóżek dla późniejszego oporu zbrojnego w Polsce. Zginął 20 kwietnia 1940 r. Nie odnaleziono miejsca jego pochówku.

Po wyjściu z mauzoleum idziemy w lewo niewidoczną ścieżką, ale ze znakami czerwonymi. Dochodzimy do skraju polany i nie wchodzimy na nią, ale tuż przed nią ostro skręcamy w lewo. Idziemy dróżką, często zarośniętą, wijącą się na skraju wysokiego lasu sosnowego po lewej i liściastego lasu z zaroślami opadającego do głębokiego jaru po prawej. Następnie droga podchodzi do góry lasem sosnowym. Na przesieci kilkaset metrów dalej dochodzą pomarańczowe znaki szlaku rowerowego. Na następnym skrzyżowaniu dróg, gdy pomarańczowe kropki odbijają w lewo, my idziemy prosto. Idziemy ze szlakiem czerwonym dalej ok. 1 km. Na rozwidleniu dróg leśnych skręcamy w prawo i po 200 m w lewo na drogę żwirową cały czas razem ze znakami czerwonymi. Zaraz za zakrętem po lewej na drzewie mała kapliczka. Po prawej pomiędzy drzewami przebłyskuje Pillica.

Gdyby była możliwość przejścia Pilicy to po drugiej stronie jest miejscowość Zakościele i wtedy można przejść bezpośrednio obok kościoła św. Idziego.

Po ok. 1,5 km droga, zostawiając rzekę, lekko odbija w lewo. Nieco dalej wchodzimy do kolonii domków letniskowych. Na skrzyżowaniu w kolonii zostawiamy szlak czerwony i dalej idziemy wraz z czarnym szlakiem rowerowym. Przechodzimy obok młyna wodnego po drewnianym mostku i idziemy cały czas prosto ulicą Sosnową. Na końcu kolonii skręcamy w lewo, obok kilku drzew. Wychodzimy na łąkę, z której po lewej nad drzewami na wzgórzu widać kościół św. Idziego (z prawej strony dochodzą odgłosy samochodów z pobliskiej szosy). Po dojściu do drogi asfaltowej przechodzimy na jej drugą stronę i kierujemy się w prawo do **Inowłodza**. Mijamy stację benzynową i na rozwidleniu kierujemy się na most. Po przejściu mostu po lewej stronie ulicy, w dole znajduje się kościół p.w. św. Michała.

Inowódz - Kościół p.w. św. Michała Archaniola zbudowany został w stylu późnego gotyku w 1520 r. Czczony tu był obraz Matki Bożej Bolesnej z XVII w. Niestety został skradziony. Legenda miejscowa mówi, że pochodził z pustelni mieszczonej się kiedyś w lasach na zachód od Inowłodza. Największym skarbem i ozdobą Inowłodza jest kościół romański św. Idziego wybudowany jako wotum przez Władysława Hermana po narodzeniu jego syna Bolesława Krzywoustego w 1082 r. Istnieje przypuszczenie, że pomysł wysłania delegacji króla Władysława Hermana do St. Giles we Francji prośbą o błogostawieństwo świętego zrodził się na bazie legend związanych z cudami św. Jakuba. Ponadto warto obejrzeć gotycki zamek obronny, wzniesiony w latach 1356-1370 przez Kazimierza Wielkiego (obecnie poddawany rekonstrukcji).
Msza św.: **w dni powszednie** – poniedziałek, środa, piątek – 8.00, wtorek, czwartek, sobota 18.00, (w październiku i zimie 17.00); **w niedziele i święta** 9.00; 11.30; w lecie u św. Idziego o 17.00.

Etap 9

Inowódz-Smardzewice

(ok. 20 km, razem 199 km)

Wracamy w przez most na Pilicy na drugą stronę rzeki wraz ze ścieżką rowerową (znaki czerwone). Skręcamy w prawo w ul. Brzustowską (drogowskaz wskazuje – Sługocice 9 km). Po ok. 200 m skręcamy w prawo w ul. Legnicką. [Tu możliwy wariant, przy złej pogodzie jest on korzystniejszy].

*Wariant: przy złej pogodzie możemy wybrać drogę asfaltową szosą. Wchodzimy nią do lasu, po prawej stronie mijamy osiedle domków letniskowymi. Po ok. 2 km przechodzimy przez most na rzeczce Słomiance i za nim mijamy krzyż przydrożny. Kolejne krzyże na rozstajach dróg (idziemy prosto) oraz na skraju lasu. Wchodzimy do **Brzustowa**, który ciągnie się ok. 3 km. Pośrodku wsi stoi kościół.*

Kierujemy się na drogę św. Jakuba z mniejszą ilością asfaltu, ale dłuższą ok. 1 km, początkowo ze znakami czerwonymi, potem bez znaków. Idziemy razem z tzw. *szlakiem partyzanckim*. Omijamy staw mając go po lewej stronie, dalej bar Sandacz z tanimi pokojami, po czym skręcamy ostro w lewo na drogę gruntową. Szlak czerwony prowadzi przez tereny działkowe. Po ok. 200 m droga zakręca w prawo i prowadzi przez kładkę na rzeczce Słomiance. Za kładką idziemy w lewo, a po 50 m w prawo w szerszą drogę leśną. Mijamy dwa skrzyżowania dróg leśnych i po ok. 1200 m, na skrzyżowaniu z drogą

utwardzoną, gdy szlak czerwony skręca w prawo my idziemy dalej prosto za znakami Jakubowymi. Dochodzimy do skrzyżowania z drogą piaszczystą, gdzie po prawej stronie widzimy kopalnię piasku. Naprzeciw kopalni piasku skręcamy w lewo i po ok. 500 m dochodzimy do drogi asfaltowej, w którą skręcamy na prawo. Jesteśmy w **Brzustowie**. Po 1500 m mijamy kościół.

Brzustów - Kościół p.w. pod wezwaniem Matki Boskiej Częstochowskiej i Świętych Apostołów Piotra i Pawła został wzniesiony w latach 1979-1983.

Msze św. **w tygodniu**: 7.00; 16.00; 17.00; **w niedziele i święta**: 8.00; 11.30; 16.00.

Za kościołem idziemy dalej prosto do przejazdu kolejowego (od Inowłódza 6 km). Dalej drogą asfaltową przez las, potem skrajem lasu, po lewej mając pola dochodzimy do przystanku autobusowego w **Sługocicach** tuż przed ruchliwą drogą 713. Nie dochodzimy jednak do tej drogi na wprost, ale obok przystanku – naprzeciwko krzyża skręcamy w lewo i po 200 m dochodzimy do drogi nr 713 (Tomaszów Maz. – Opoczno). Przechodzimy na drugą stronę drogi i idziemy dalej 300 m w tym samym kierunku. Znajdujemy się na rozległych łąkach. Droga zakręca w prawo, dalej idziemy leśną szeroką drogą, miejscami groblami przez bagniska. Po prawej stronie mijamy obszar **Rezerwatu Jeleń**.

Rezerwatu Jeleń. Powierzchnia 47 ha, obejmuje bór sosnowy i sosnowo-jodłowy, z podmokłymi polanami porośniętymi turzycą.

Po przejściu ok. 1300 m od Sługocic, przed torami kolejowymi, spotykamy znaki zielone prowadzące w lewo wzdłuż torów. Idziemy dalej prosto lub wybieramy (ok. 1,5 km dłuższy) *wariant żubrowy*.

Wariant żubrowy (uwaga! Rezerwat żubrów można zwiedzać w godzinach od 9.00 do 15.00): przed torami kolejowymi skręcamy w lewo, podążamy za znakami zielonymi 1 km wzdłuż torów, po czym ostro skręcamy w prawo i po 500 m po prawej mijamy płoty rezerwatu żubrów. Do zagrody zwierząt z Ośrodka Hodowli Żubrów dochodzimy po ok. 1000 m. Jeśli zdążymy przed 15.00 to zwiedzamy hodowlę, po czym dalej kierujemy się za znakami zielonymi i po 2,5 km, obok parkingu spotykamy znaki drogi św. Jakuba.

Jeśli nie mamy ochoty podziwiać żubrów lub późno wyszliśmy z Inowłódza to przechodzimy tory kolejowe i dalej kierujemy się prosto, początkowo bez innych znaków leśną drogą. Po przejściu 800 m spotykamy skrzyżowanie dróg leśnych. Z prawej strony dochodzą znaki niebieskie, które dalej nam towarzyszą. Idziemy prosto kolejne 900 m do parkingu leśnego. Tu dochodzą znaki zielone. Dalej prosto, po czym wraz ze szlakami turystycznymi skręcamy w słabo widoczną ścieżkę, odchodzącą od głównej drogi skosem w lewo. Po prawej mijamy kopalnię piasku. Idziemy ścieżką, po 50 m przekraczamy asfaltową drogę prowadzącą do kopalni piasku i dochodzimy do ulicy **Smardzewic**. 250 m dalej spotykamy Święte Źródło i miejsce objawienia św. Anny (kapliczka). Nieco dalej dochodzimy do klasztoru o.o. franciszkanów z kościołem św. Anny.

Sanktuarium św. Anny. W miejscu gdzie obecnie jest mała kapliczka przy wejściu do Smardzewic w 1620 r. tutejszemu wieśniakowi ukazała się św. Anna i poprosiła o uczczenie Jej, Maryi i Jezusa. Postawiono drewnianą kapliczkę, ale ponieważ rosła liczba pielgrzymów to w 1620-21 wybudowano niewielki, drewniany kościół. W 1639 roku do sanktuarium sprowadzono franciszkanów konwentalnych. W latach 1683-99 zbudowano kościół murowany. Jego konsekracji dokonał w 1701 r. biskup Andrzej Albinowski. Fundatorem murowanego klasztoru (1722-46) był biskup kujawski Krzysztof Antoni ze Stupowa Szembek, późniejszy Prymas Polski. Ołtarz główny barokowy, pochodzi z około 1700 roku. W centralnym miejscu znajduje się cudowny obraz św. Anny Samotrzeciej z pierwszej połowy XVII wieku, w sukienkach w stylu regencji. Dwa ołtarze boczne przy tęczy, z ornamentacją w stylu regencyjnym,

pochodzą z około 1740 roku. Sześć ołtarzy bocznych, późnobarokowych z około 1730 roku.
Msze św. **w tygodniu:** 7.00; 18.00; **w niedziele i święta:** 7.30; 9.00; 10.30; 12.00; 18.00.

Etap 10

Smardzewice – Piotrków Trybunalski

(ok. 25 km, razem 224 km)

Po wyjściu z klasztoru skręcamy w lewo i po 1500 m w prawo ul. Wodną. Kierujemy się w stronę zapory wodnej na Pilicy. Przechodząc zaporę po prawej widzimy Pilicę, po lewej Zalew Sulejowski.

Zalew Sulejowski. Powstał w 1973 r. Powierzchnia 22 km², średnia szerokość 1,5 km, maksymalna głębokość 11 m, maksymalne wahania lustra wody 6 m.

Przechodzimy przez zaporę i idziemy prosto szosą ok. 500 m (wraz ze szlakiem niebieskim), po czym opuszczamy szlak niebieski i skręcamy w lewo w kierunku osady domków letniskowych jak wskazuje drogowskaz *Swolszowice Małe*. Najpierw asfaltem a potem piaszczystą drogą idziemy w kierunku zalewu, wychodzimy na brzeg, po czym jego brzegiem kierujemy się w prawo. Początkowo idziemy betonową drogą potem ścieżką leśną. Spotykamy ślady działania bobrów w postaci charakterystycznych pni po zwalonych drzewach. Idziemy brzegiem zalewu do **zatoki Borki** z plażą i przystanią. Tu w okresie letnim czynny jest bar. Okrążamy zatokę, pamiętając, że ma ona dwie odnogi i musimy dojść do końca drugiej. Cały czas po lewej stronie mamy lustro wody. Idziemy początkowo drogą piaszczystą a po dojściu do drugiej odnogi drogą leśną. Druga odnoga zatoki jest bardziej zarośnięta szuwarami. Przez ok. 100 m towarzyszy nam szlak zielony, ale zaraz odbija w las w prawo a my dalej podążamy nad samym brzegiem zalewu. Przy najbardziej wysuniętym miejscu drugiej odnogi zatoki spotykamy znaki szlaku rowerowego (zielone). Skręcamy wraz z nimi w prawo i po 50 m spotykamy znowu znaki niebieskiego szlaku i skręcamy z nimi w lewo i po kilkunastu m w prawo w leśną drogę. Odchodzimy nieco od zalewu i po 1000 m dochodzimy do prowadzącej przez las asfaltowej drogi, którą dalej idziemy w lewo, 500 m dalej skosem w prawo i znowu skosem w lewo. Przechodzimy przez wioskę **Swolszewice Duże** ul. Jana Pawła II. Ulica ta skręca w lewo a potem w prawo. Na prawym zakręcie przy wysokiej kapliczce idziemy prosto wraz ze szlakiem rowerowym ok. 300 m. Przy szlabanie, zamykającym drogę samochodom, skręcamy w ścieżkę na prawo. Ścieżka kieruje się na piaszczyste wydmy nad zalewem. My podążamy leśną drogą dobrze umocnioną i biegnącą ok. 50 m od wody. Po ok. 1000 m spotykamy drogę leśną idącą od zalewu. Skręcamy w prawo i po ok. 70 m spotykamy drogę ze znakami niebieskimi. Skręcamy w lewo wraz ze szlakiem niebieskim. Przechodzimy po mostku przez strumyk i nieco dalej wychodzimy na polanę z zabudowaniami. Jest tu możliwość nocowania w przyczepach samochodowych. [tel. 503 069 443]. Nieco dalej droga leśna przechodzi w asfaltową i dochodzimy do skupiska zabudowań z barami, noclegami, przystanią w **Bronisławowie**. Wraz ze szlakiem niebieskim obchodzimy dookoła stację uzdatniania wody z chlorownią. Po drugiej stronie chlorowni z asfaltowej drogi skręcamy w prawo na drogę z płyt betonowych i nieco dalej znowu w prawo w leśną ścieżkę. Cały czas wspólnie z niebieskimi znakami. Po przejściu 1 km skręcamy w lewo i zaraz w prawo utrzymując kierunek zachodni. Po 1 km podchodzimy na górkę, na jej zboczach spotykamy wiele okopów świadczących o

toczonych tu bojach. Nie ma chyba w Polsce lasu, w którym nie byłoby okopów. Przechodzimy jeszcze kilka wzniesień i cały czas towarzyszą nam okopy. Po prawej stronie mijamy Rezerwat Jodły – **Lubiaszów**.

Rezerwat jodły – Lubiaszów. Powierzchnia 22 ha. Las mieszany z dużym udziałem jodły.

Po dalszych 3 km wychodzimy z lasu. Przed nami pola, Skręcamy w lewo i skrajem lasu idziemy ok. 500 m do asfaltowej drogi. Wchodzimy na drogę, kierujemy się w lewo i po kolejnych 500 m na skrzyżowaniu skręcamy w prawo. Na skrzyżowaniu spotykamy pomnik 25 PP AK, który z tego miejsca wyruszył na szlak bojowy 24 lipca 1944 r. Dochodzimy do **Barkowic Mokrych**. Wspólnie ze szlakiem niebieskim na następnym skrzyżowaniu przy wysokiej kapliczce kierujemy się prosto. Aż do Piotrkowa Trybunalskiego będziemy utrzymywać ten sam południowo-zachodni kierunek. Czeka nas przejście ok. 2 km skrajem asfaltowej drogi idącej przy lesie. Następnie las pojawia się również po lewej stronie i po dalszych 500 m dochodzimy do skrzyżowania dróg. My podążamy wraz ze szlakiem niebieskim prosto na jedyną leśną drogę bez asfaltu, dalej w kierunku południowo-zachodnim. Mijamy skrzyżowania z drogami leśnymi, lecz cały czas kierujemy się prosto. Po ok. 3 km wychodzimy na polanę z zabudowaniami miejscowości **Uszczyn**. Idziemy prosto drogą gruntową umocnioną. Po kolejnym 1 km w lewo odchodzi szlak czerwony a my utrzymujemy kierunek prosto by 500 m dalej wyjść na ul. Wierzeje w **Piotrkowie Trybunalskim**. Początkowo idziemy chodnikiem ul. Wierzeje. Ulica ostrym zakrętem odchodzi w lewo, lecz Droga św. Jakuba podąża prosto nad brzegiem jeziora **Bugaj**. Za jeziorem skręcamy w prawo, dochodzimy do ronda i za rondem skręcamy w lewo, aby po przejściu dla pieszych wejść w ul. Sulejowską, którą podążamy ok. 1,5 km. Na następnym rondzie idziemy prosto i na dopiero na trzecim rondzie skręcamy w prawo w drugą ulicę – Jerozolimską. Idziemy nią ok. 200 m, po czym skręcamy w lewo w ul. Starowarszawską (trzecia przecznica) i na wprost widzimy wieżę kościoła św. Jakuba. Po dalszych 150 m jesteśmy przed kościołem św. Jakuba (wcześniej przechodzimy obok biura informacji turystycznej).

Piotrków Trybunalski. Wg legend założony przez Piotra Dunina Włodkowica ze Skrzynna. Wykopaliska na terenie Piotrkowa i w jego okolicach potwierdziły ślady człowieka sprzed 8-10 tys. lat, oraz osadnictwo na tym terenie w VIII/IX w. Piotrków historyczny powstał na skrzyżowaniu szlaków handlowych z Torunia do Krakowa i z Wrocławia na Ruś. Już w XIII w. był miejscem sądów książęcych – pierwszy zachowany wyrok wydany w Piotrkowie pochodzi z 1217 r. z kancelarii księcia Leszka Białego. W 1362 r. zakończono budowę murów obronnych. W XIV w. zbudowano zamek książęcy, bejcy później siedzibą królewską. Od czasów Władysława Jagiełły miasto stało się miejscem ogólnopolskich zjazdów szlachty. W drugiej połowie XIV w. zbudowano kościół farny. W XV w. zbudowano kościół dominikanów. Kościół jezuitów – barokowy powstał w XVIII w.. W kościele św. Franciszka Ksawerego znajduje się obraz Matki Bożej Trybunalskiej (obraz typu Matki Bożej Śnieżnej z końca XVI w., przechowywany był w kościele farnym, zaś z czasie obrad Trybunału przenoszony do kaplicy obok sali sądowej). Kościół farny św. Jakuba (gotycki), rozbudowany został w XV i XVI w. Tradycja wiąże jego budowę z panowaniem Kazimierza Wielkiego. Kaplice z barokowym wystrojem. W ołtarzu obraz Zaśnięcia NMP sprowadzony przez królową Bonę ok. r. 1500 z Krakowa. W 1659 r. obraz ten został uznany za cudowny, stanowi część niezachowanego tryptyku. Na zasuwie obraz Męczeństwa św. Jakuba malowany w r. 1875 przez Rafała Hadziewiczza.
Msze św.: **w tygodniu:** 7.00; 18.00; **niedziele i święta:** 7.00; 8.30; 10.00; 11.30; 13.00; 16.00; 18.00.
Centrum Informacji Turystycznej – Plac Czarnieckiego 10, tel. 44 - 647 70 52

Noclegi

Na pielgrzymów idących Warszawską Drogą św. Jakuba cz. 1 czekają noclegi w następujących miejscowościach:

Ożarów – hotele, kwatery prywatne położone w pobliżu Sanktuarium Miłosierdzia Bożego lub w kierunku zachodnim przy głównej ulicy.

Istnieje możliwość noclegu w domu seminarium klasztoru o.o. palotynów w **Ołtarzewie**, po uprzednim porozumieniu się z ojcem administratorem, tel. 22-722 10 24.

Rokitno – nocleg możliwy na plebani, tel. 48 – 22-725 51 03 lub u osób prywatnych.

Błonie – Zajazd Jankaz, ul. Sochaczewska (200 m od kościoła)

tel. 22- 725 45 61; 22-731-99-32.

Niepokalanów – Dom Formacyjno-Rekolekcyjny przy klasztorze OO Franciszkanów

tel. 46-864 21 31, niepokalanow@op.pl, Paprotnia, ul. O. M. Kolbego 5, 96-515 Teresin

Miedniewice – Noclegi w klasztorze ss Klarysek – Klasztor Sióstr Klarysek, Miedniewice 90, 96-315 Wiskitki, tel. (0-46) 856 93 80; lub w klasztorze Franciszkanów; lub w kwaterach prywatnych. Np. Miedniewice 73, tel. 602 735 163. Należy uwzględnić również noclegi w kwaterach prywatnych przy drodze w kierunku Popielarnii, przed wiaduktem.

Skierniewice - Hostel, ul. Czerwona 5, tel 46-832 11 50, 693 281 361; Ul. Zwierzyniecka 39, tel. 46 833 26 35; Małgorzata i Grzegorz Szanieccy, Strobów 12, 96 100 Skierniewice, tel. 46 831 35 73.

Rawa Mazowiecka - Alsok, ul. 1 Maja 39, tel. 775 443 638; Bożena Ciołek, ul. 1 Maja 38, tel. 501 509 162, 46 – 814 20 85; Hotel Tatar, ul. Tatar 1a, Tel. 46 814 46 44, 46 814 45 71, faks. 46 814 20 15, www.tatar.info1.pl; Motel Mazowiecki, ul. Katowicka 1, Tel. 46 814 40 61, faks 46 814 69 81

Rzeczyca - Zofia Sobolewska – Agroturystyka, ul. Polna 1, 97-220 Rzeczyca, tel. 44 710 14 40

Mysiakowiec - Gospodarstwo Agroturystyczne, Elżbieta i Roman Bilscy, Mysiakowiec 25, 26-315 Poświętne

Stuzianna-Poświętne - Anna Kwaśniak; Stuzianna 80; 26-315 Poświętne; tel. 44 756 40 70 i 44 710 11 92; Krzysztof Franasz; ul. Główna 72; 26-315 Poświętne; tel. 44 756 40 66; **Centrum Turysty i Pielgrzymstwa, ul. Bielawska 5; 26-315 Poświętne, tel. 501 789 630; 664 760 138**; Ośrodek konferencyjno-wypoczynkowy „Młynczynsko”, ul. Szkolna 51, 26-315 Poświętne, tel. 44 756 42 10; Możliwość noclegu w Domu rekolekcyjnym, przy klasztorze, tylko latem, tel. 44 756 41 00;

Inowódz - ul. Akacyjowa 5; tel 44 710 18 04; ul. Zakościele 54; tel. 44 710 18 51; ul. Zakościele 67; tel. 44 710 11 92; ul. Zakościele 75; tel. 515 420 242

Smardzewice - Przy klasztorze oo franciszkanów – 44 710 86 11 ; Zacisze. Agroturystyka, ul. Zacisze 28, 97-213 Smardzewice, tel. 44 724 65 89, Domek Nad Pilicą, Dziubałtowskiego 104, 97-213 Smardzewice, tel. 606 497 213; Chatka pod Brzozą, tel. 601 234 334; Agroturystyka (przy zaporze), ul.

Stoczek 3, tel. 44 719 03 99; 601 326 654; Agroturystyka – Dominika Głowa. Tresta 97 213, ul. Wczasowa 41, tel. 44 710 86 15

Barkowice Mokre - Alicja Koźlik, ul. Działkowa, 97 330 Sulejów, tel. 44 610 28 33

Piotrków Trybunalski - Schronisko PTSM, ul. gen. Grota-Roweckiego 5; 97-300 Piotrków Trybunalski, tel. 446 478 712; Zofia Rutowicz – kwatera prywatna, ul. Źródłana 32, Piotrków Trybunalski, tel. 446 461 540; Bohdan Smuga – kwatery prywatne, ul. Jarzębinowa 4, 97-300 Piotrków Trybunalski, tel. 446 462 420; oraz ul. Wąska 16a, tel. 605 097 219; Domy studenckie: ul. Słowackiego 114/118, tel. 447327450; ul. Wysoka 13, tel. 447 327 014; oraz ul. Bełzacka 164, tel. 447 327 05.